

พุทธศาสนสุภาษิต

BUDDHIST PROVERBS

อธิบายภาพปก

**ภาพหินธรรมจักร แกะสลักด้วยหินแกรนิต จากจังหวัดตาก
ประดิษฐานอยู่ภายในพุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม**

From the cover

**The Stone-carving Dhamma Chakra, carved from the huge granite
from Tak Province. It is inside The Buddha Monthon, in Nakorn
Pathom Province.**

พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด พรสิวกการพิมพ์

ลาดพร้าว ๘๗ ถนนลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร โทร. ๕๓๔๘๑๒๗

นางสาวจารุพรรณ วันทนทวี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๒

เลขเรียกหนังสือ

ISBN ๙๗๔-๘๕๕๖๑-๕-๘

ท่านที่ต้องการหนังสือเล่มนี้ โปรดติดต่อที่

- ประชาสัมพันธ์ของโรงแรมแห่งนี้
- ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย โทร. ๒๘๑-๒๑๓๙

Those who want to get a copy of this book, please contact

- The Information desk of this hotel
- The Buddhism Promotion Centre of Thailand. Tel. 281-2139

พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับภาษาบาลี-ไทย-อังกฤษ

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
จัดพิมพ์เผยแพร่
พุทธศักราช ๒๕๓๒

BUDDHIST PROVERBS

In Pali, Thai and English Languages.

THE BUDDHISM PROMOTION CENTRE

OF THAILAND

B.E. 2532

คำสั่งศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ที่ ๑๔๓/๒๕๓๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำเอกสารเผยแพร่พระพุทธศาสนา

เพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แพร่หลายกว้างขวางออกไป ในหมู่ประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ดังนี้.-

๑. กรรมการที่ปรึกษา

๑.๑ พระธรรมดิลก	ประธาน
๑.๒ พระธรรมมหาวิราษุวัตร	รองประธาน
๑.๓ พระเทพเวที	กรรมการ
๑.๔ พระเทพศีลวิสุทธ	กรรมการ
๑.๕ พระโสภณคณาภรณ์	กรรมการ

๒. กรรมการดำเนินการ

๒.๑ นางน้อมฤดี จงพยุหะ	ประธาน
๒.๒ พลตรี มงคล บุญเสริม	รองประธาน

๒.๓	นางวัชรีย์ บุญเสริม	รองประธาน
๒.๔	พ.อ.ถนอมศักดิ์ รอดสว่าง	รองประธาน
๒.๕	พ.อ.สฤษฏี สิทธิเดช	กรรมการ
๒.๖	พ.อ.ธงชัย เกื้อสกุล	”
๒.๗	พ.อ.พิศิษฐ์ จงใจรักษ์	”
๒.๘	พ.อ.สิน อินทร์นระรา	”
๒.๙	พ.อ.บุญสม เจริญใจ	”
๒.๑๐	พ.อ.วัชระ คงอดิศักดิ์	”
๒.๑๑	พ.อ.หญิง ชุศรี มีชูเวท	กรรมการและเลขานุการ

๓. ให้คณะกรรมการพิจารณาผลิตเอกสารเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนาแล้วจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ โดยดำเนินการ

๓.๑ นำไปวางไว้ในห้องพักของโรงแรม ชั้น ๑

๓.๒ นำไปวางไว้ตามห้องพักของคนป่วยใน
โรงพยาบาล

๓.๓ มอบให้ห้องสมุดสถาบันการศึกษาและส่วน
ราชการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

แต่งตั้ง ณ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๓๒

ศ.๑. พระครูพรหมวิจิตร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

ประธานศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

คำปรารภ

พุทธศาสนสุภาสิตนั้นมีอยู่จำนวนมากมายหลายบท และได้มีการศึกษาเล่าเรียนอย่างแพร่หลายอยู่เฉพาะในหมู่พระสงฆ์ ในพระพุทศาสนาเท่านั้น พุทธศาสนสุภาสิตเป็นสิ่งสำคัญและทรงคุณค่ายิ่ง ในการให้ข้อคิด ข้อเตือนใจ ให้ผู้ศึกษามีความรู้ ความเข้าใจแล้วได้ยึดถือเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติ ตนไปในแนวทางที่ดีที่ชอบอันจะนำมาซึ่งความสงบ ความสุข ความเจริญในชีวิต และการเสริมสร้างสันติสุข ในสังคม ชุมชน และประเทศชาติเป็นที่สุด

ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วเบื้องต้น ศูนย์ส่งเสริมพระพุทศาสนาแห่งประเทศไทย จึงเห็นสมควรที่จะได้ทำการคัดเลือก พุทธศาสนสุภาสิต เฉพาะบทที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน และสาธุชนผู้สนใจศึกษา ทั้งหลาย แล้วดำเนินการจัดพิมพ์ขึ้นไว้ ทั้ง ๓ ภาษา คือ ภาษา บาลี ไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้ได้ศึกษากันอย่างแพร่หลาย

INTRODUCTION

There are already a vast number of the Buddhist Proverbs in the Pali Canon which have been widely studied and memorised, particularly in the circle of Buddhist monks and Samaneras. Those Proverbs offer an incalculable value as food for thought and reminders for those who, having understood and recognized their significance, can apply them to suit the circumstances of their lives. This is conducive first to the peace and prosperity for themselves, then to be followed by the unity and harmony of society, community and country as a whole.

With such purposes in mind the Buddhism Promotion Centre of Thailand has found it advisable to select a number of the Buddhist Proverbs, picking out whatever may be applied to the everyday life, for the sake of Buddhists and those interested in this area of research. The attempts have now materialised in the form

กว้างขวางออกไป ทั้งในหมู่ชาวพุทธไทย และชาวต่างประเทศ
ที่มีความสนใจ ทั้งนี้เพื่อนำมาซึ่งความสุขอันไพบูรณ์ของพุทธ-
ศาสนิกชน และความเจริญก้าวหน้า ความร่วมมือของสังคมในชาติ
และสังคมในโลก

ขออำนาจพร

ดร. ศาญญาพรใจ

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ประธานศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

สิงหาคม ๒๕๓๒

of a book consisting of those 277 selected proverbs presented in three languages viz. Pali, Thai and English-reading public. This so that the work may be more widely consulted by both the Thai Buddhists and the foreign, English-reading public. It is hoped that the work will serve as a spiritual upliftment for those who take delight in them. This will as a result help promote the progress and wellbeing of local communities, which may then be extended to global communities in the long run.

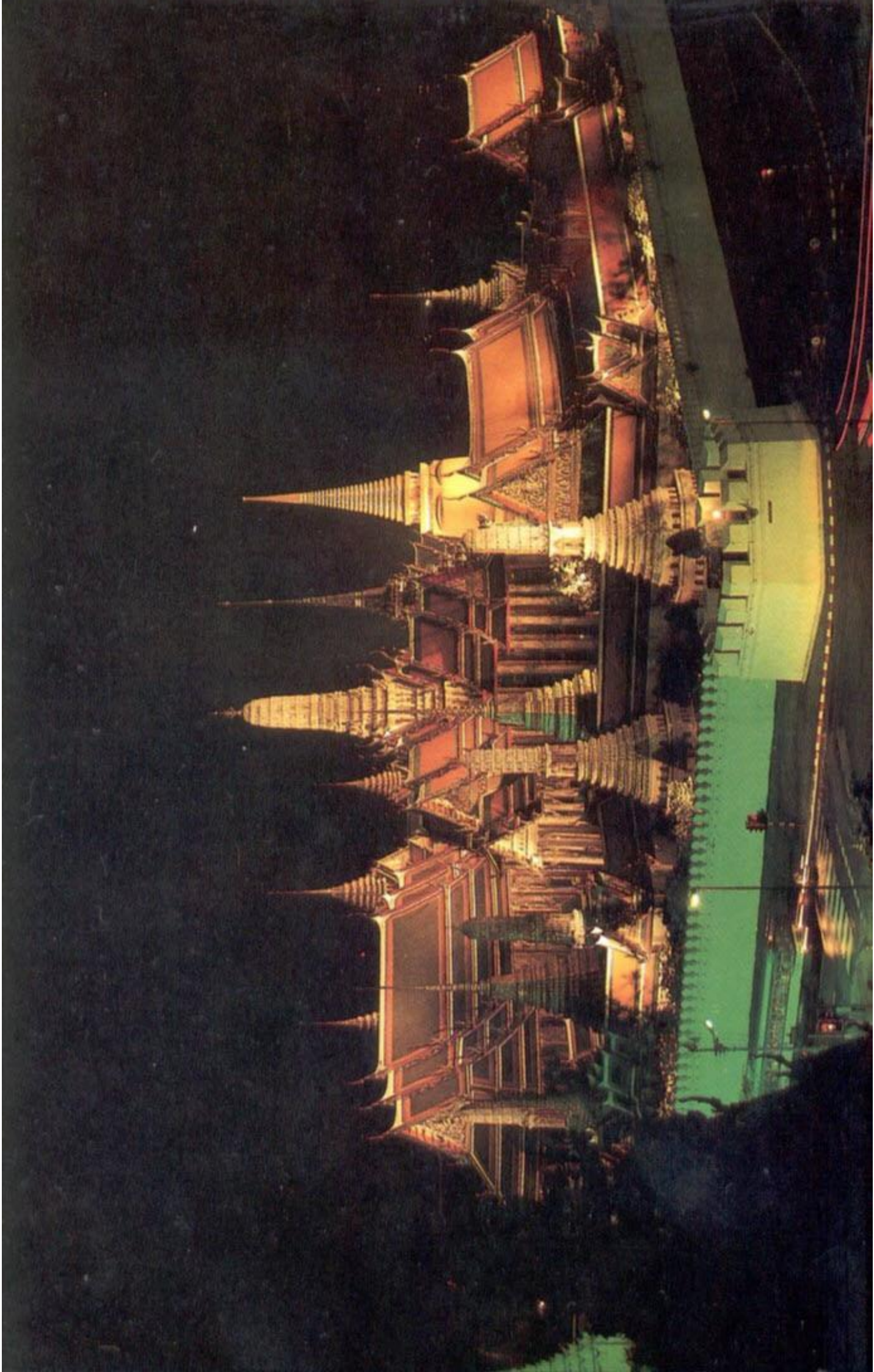
Bless you all.

SOMDET PHRA NĀṆASAMVARA

The Supreme Patriarch of Thailand.

Chairman, the Buddhism Promotion Centre of Thailand.

AUGUST, B.E. 2532

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร

WAT PHRA SRI RATTANA SASADARAM

Inside The Grand Palace, Bangkok.

พระแก้วมรกต

ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร

PHRA KAE0 (The Emerald Buddha)

At Wat Phra Sri Rattana Sasadaram, Bangkok.

พระศรีศากยะทศพลญาณประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์

พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

PHRASRISAKYADASABALANYANAPRATHANABUDDHAMANDALASUDASSANA

At Buddha Monthon, Nakorn Pathom Province.

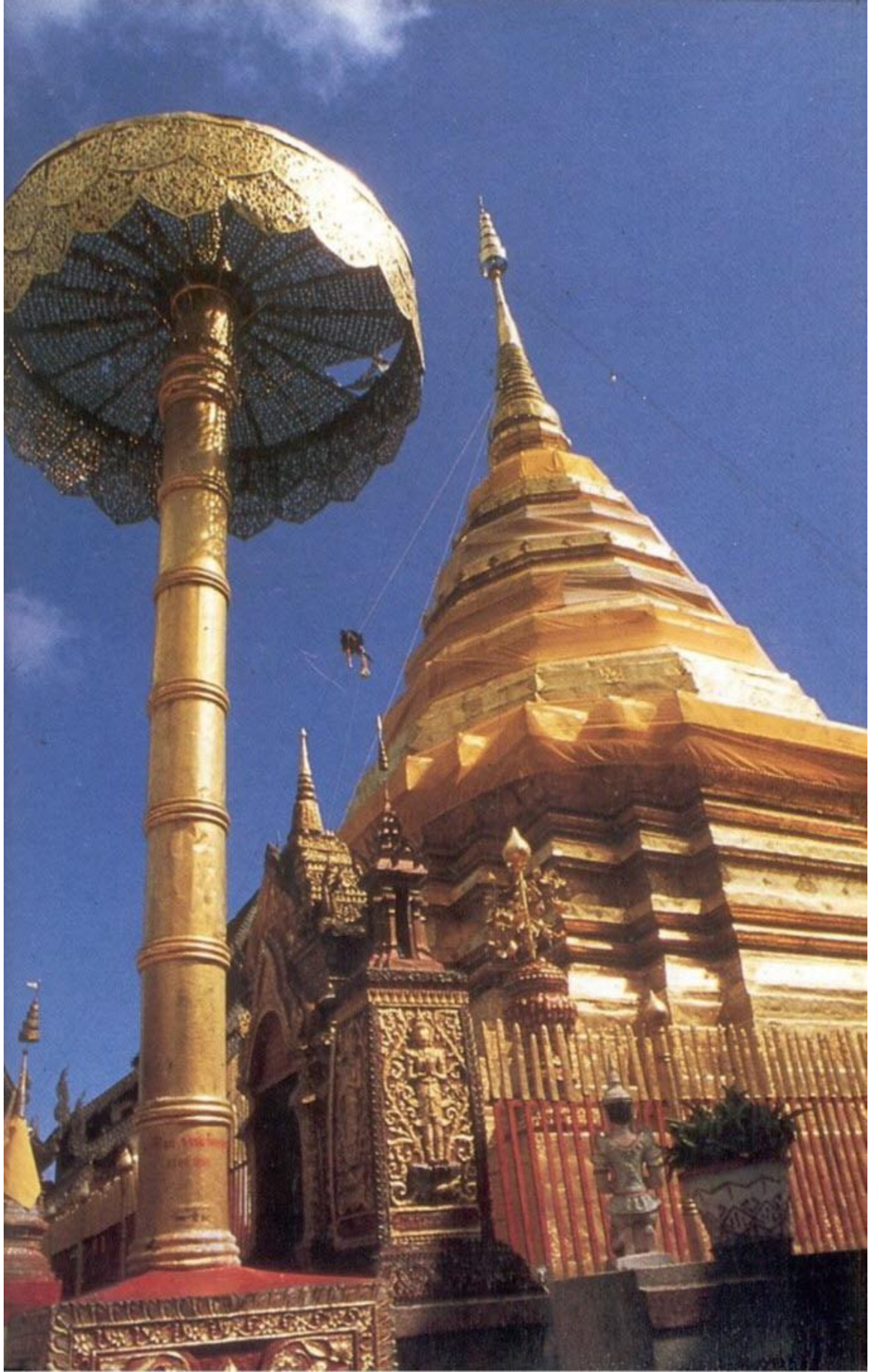

พระธาตุพนม

วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

PHRA THAT PANOM

At Wat Phra That Panom, Nakorn Panom Province.

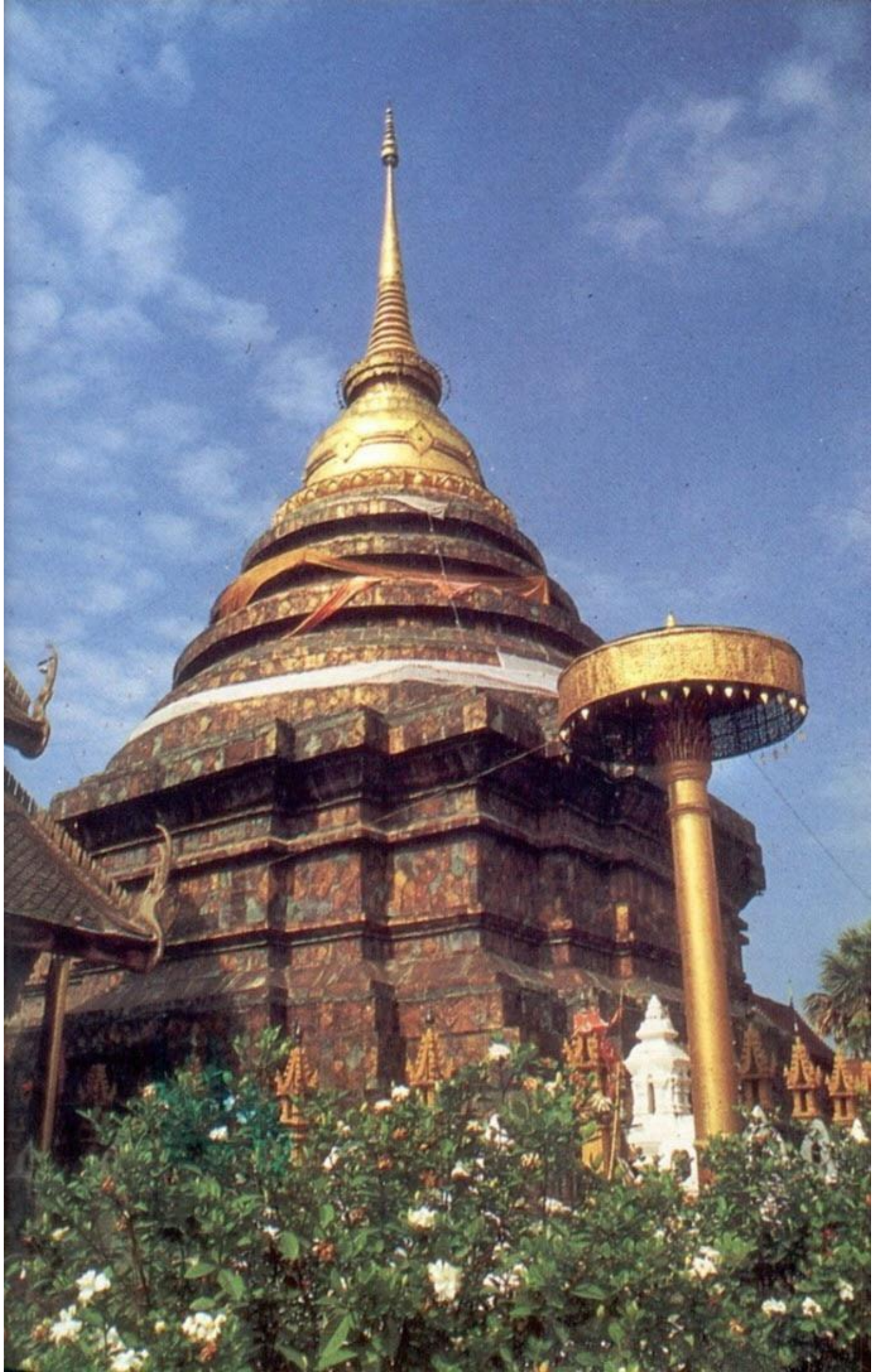

พระธาตุดอยสุเทพ

วัดพระธาตุดอยสุเทพ, จังหวัดเชียงใหม่

PHRA THAT DOI SUTHEP

At Wat Phra That Doi Suthep, Chiang Mai Province.

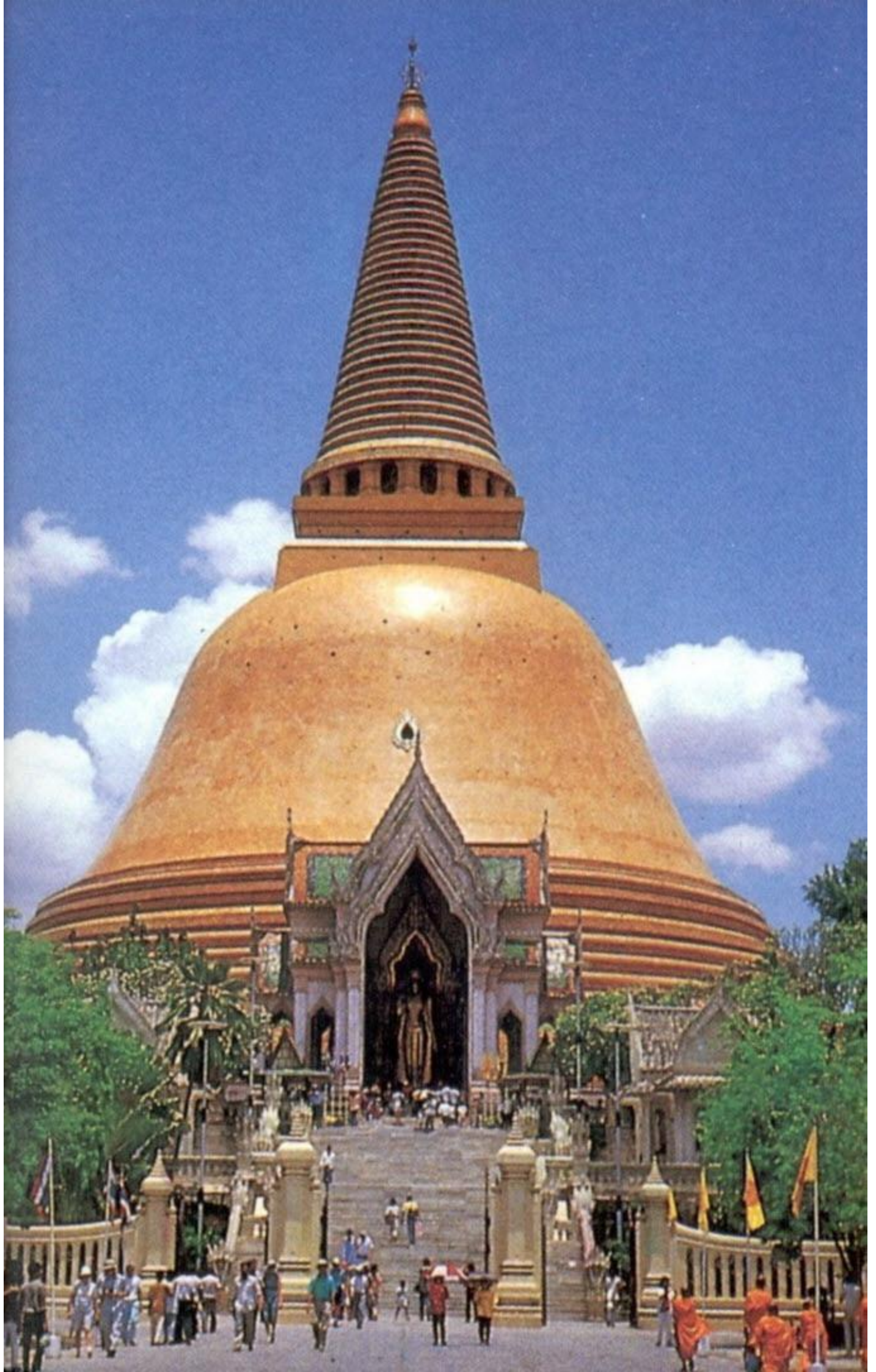

พระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง

PHRA THAT LAMPANG LUANG

At Wat Phra That Lampang Luang, Lampang Province.

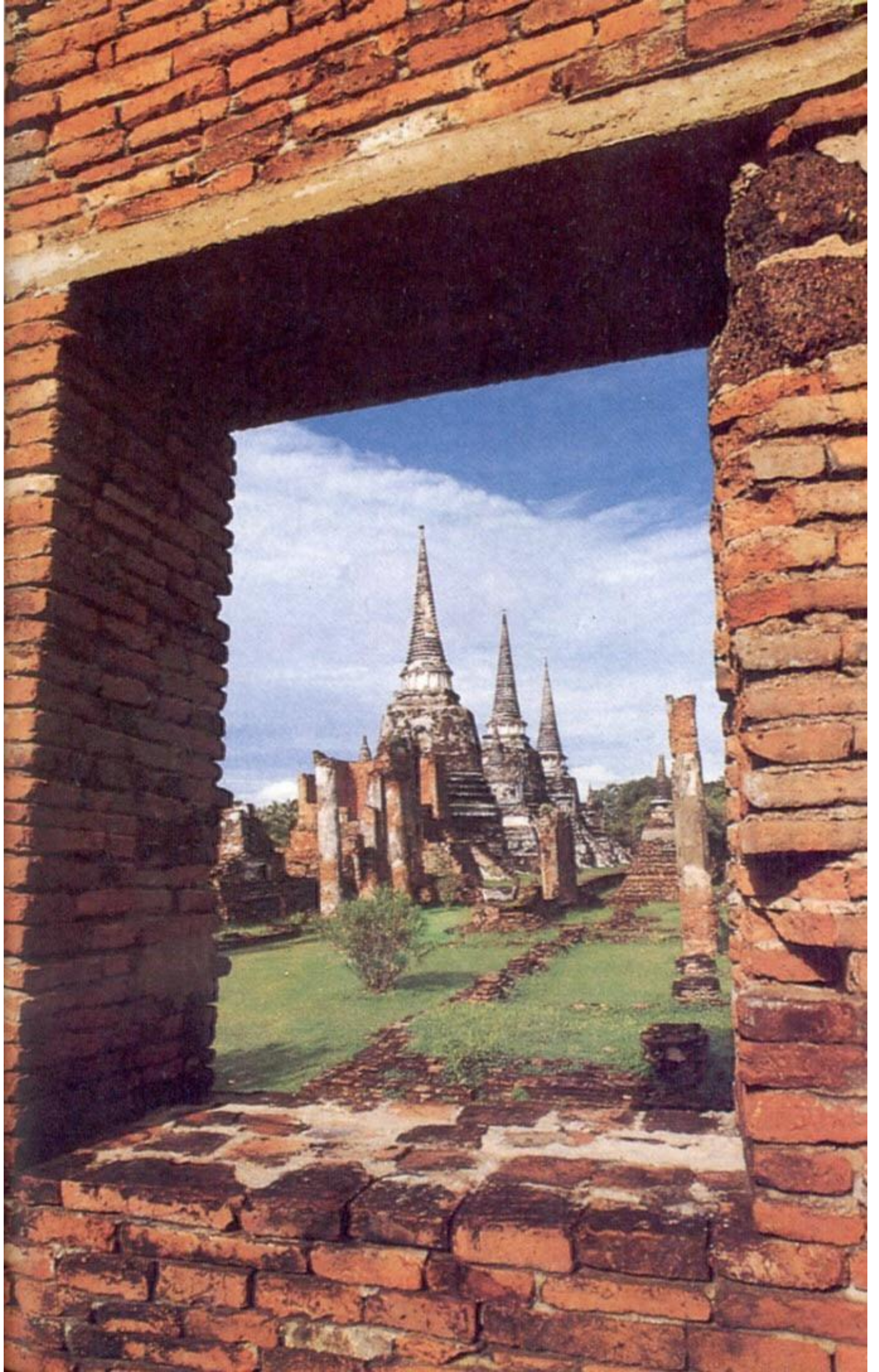

พระปฐมเจดีย์

วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

PHRA PATHOM CHEDEE

At Wat Phra Pathom Chedee, Nakorn Pathom Province.

พระเจดีย์ ๓ องค์

วัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

PHRA CHEDEE SAM ONG

(The Three Pagodas)

At Wat Phra Sri Sanpet, Ayutthaya Province.

อักษรย่อชื่อคันถ์

เรียงตามอักษรวิธีแห่งภาษา
(ที่พิมพ์แล้ว เชน คือ คันถ์ในพระไตรปิฎก)

	อังกุตุตตรนิกาย อฏฐกถา (มนโรตปุรณี)	ข.อฝ.	ขุททกนิกาย อปทาน*
		ข.อติ.	ขุททกนิกาย อติวุตถก
ม.	อังกุตุตตรนิกาย อฏฐกนิปาต	ข.อุ.	ขุททกนิกาย อุทาน
	อังกุตุตตรนิกาย เลกนิปาต	ข.ข.	ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ
ทสก.	อังกุตุตตรนิกาย เอกาทสกนิปาต*	ข.จวิทยา.	ขุททกนิกาย จริยาปิฎก*
ก.	อังกุตุตตรนิกาย จตุกกนิปาต	ข.อุ.	ขุททกนิกาย อุหมนุเทศ
ว	อังกุตุตตรนิกาย จกกนิปาต	ข.ชา.	ขุททกนิกาย ชาตก
	อังกุตุตตรนิกาย สิกนิปาต	ข.เถร.	ขุททกนิกาย เถรคาถา*
ก.	อังกุตุตตรนิกาย ทสกนิปาต	ข.เถรี.	ขุททกนิกาย เถรีคาถา*
	อังกุตุตตรนิกาย ทกนิปาต	ข.ธ.	ขุททกนิกาย ธมมปท
ก	อังกุตุตตรนิกาย นวกนิปาต	ข.ปฏี.	ขุททกนิกาย ปฏีสัมภิตามกุล
ปจก.	อังกุตุตตรนิกาย ปถกนิปาต	ข.เปต.	ขุททกนิกาย เปตาคุฎ*
มก	อังกุตุตตรนิกาย สกตนิปาต	ข.พุทธ.	ขุททกนิกาย พุทธวาล
	อปทาน อฏฐกถา*	ข.ม., ข.มหา.	ขุททกนิกาย มหานิเทศ
	(วิสุทฺธชนวิลาสินี)	ข.วิมาน.	ขุททกนิกาย วิมานาคุฎ*
	อภิธมฺมปิฎก กถาวาคุฎ	ข.สุ.	ขุททกนิกาย สุตตนิปาต
	อภิธมฺมปิฎก ชาคกถา*	ขุททก.อ.	ขุททกปาฐ อฏฐกถา (ปรมจตุตโศติกา)
	อภิธมฺมปิฎก ปฏจาน*		
	อภิธมฺมปิฎก ปุคฺคกปณฺณคฺคิ	จริยา.อ.	จริยาปิฎก อฏฐกถา (ปรมจตุตทปนี)
ก.	อภิธมฺมปิฎก ยนท*		
	อภิธมฺมปิฎก วิกขุค	ชา.อ.	ชาตกฏฐกถา
	อภิธมฺมปิฎก ธมฺมตฺถกณิ	เถร.อ.	เถรคาถา อฏฐกถา (ปรมจตุตทปนี)
	อติวุตถก อฏฐกถา (บรรมจตุตทปนี)	เถรี.อ.	เถรีคาถา อฏฐกถา (ปรมจตุตทปนี)
อุทาน.อ.	อุทาน อฏฐกถา (ปรมจตุตทปนี)		

ABBREVIATIONS

(In italics are canonical works)

A.	<i>Āṅguttaranikāya (3 vols.)</i>	MA.	Majjhimanikāya Aṭṭh. (Papañcasūdanī)
AA.	Āṅguttaranikāya Aṭṭhakathā (Manorathapūraṇī)	Miln.	Milindapañhā*
Ap.	<i>Apadāna* (Khuddakanikāya)</i>	Nd ¹	<i>Mahāniddeśa (Khuddak.</i>
ApA.	Apadāna Aṭṭhakathā* (Visuddhajanavilāsini)*	Nd ²	<i>Cūlaniddeśa (Khuddak.)</i>
Bv.	<i>Buddhavaṃsa (Khuddakanikāya)</i>	NdA.	Niddeśa Aṭṭhakathā* (Sagūdhammaṃjorikā)
BvA.	Buddhavaṃsa Aṭṭhakathā* (Madhuratthavilāsini)	Nett.	Nettipakaraṇa
Comp.	Compendium of Philosophy (Abhidhammatthasaṅgaha)	Paṭ.	<i>Paṭṭhāna* (Abhidhamma.)</i>
Cp.	<i>Cariyāpiṭaka* (Khuddakanikāya)</i>	PaṭA.	Paṭṭhāna Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)
CpA.	Cariyāpiṭaka Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)	Ps.	<i>Paṭisambhidaṃmagga (Khuddakanikāya)</i>
D.	<i>Dīghanikāya (3 vols.)</i>	PsA.	Paṭisambhidaṃmagga Aṭṭh. (Saddhammapakāsini)
DA.	Dīghanikāya Aṭṭhakathā (Sumaṅgalavilāsini)	Ptk.	Petakopadesa*
DAT.	Dīghanikāya Aṭṭhakathā Tikā (Līnāṭṭhapakāsini)	Pug.	<i>Puggalapaññāta (Abhidhamma.)</i>
Dh.	<i>Dhammapada (Khuddakanikāya)</i>	PugA.	Puggalapaññāta Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)
DhA.	Dhammapada Aṭṭhakathā	Pv.	<i>Petavatthu (Khuddakanikāya)</i>
Dhtk.	<i>Dhātukathā* (Abhidhamma)</i>	PvA.	Petavatthu Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)
DhtkA.	Dhātukathā Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)	S.	<i>Saṃyuttanikāya (3 vols.)</i>
Dhs.	<i>Dhammasaṅgani (Abhidhamma)</i>	SA.	Saṃyuttanikāya Aṭṭhakathā* (Sāratthapakāsini)
DhsA.	Dhammasaṅgani Aṭṭhakathā (Aṭṭhasālini)	Su.	<i>Suttanipāta (Khuddakanikāya)</i>
It.	<i>Itivuttaka (Khuddakanikāya)</i>	SuA.	Suttanipāta Aṭṭhakathā (Paramatthajotikā)
ItA.	Itivuttaka Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)	Thag.	<i>Theragāthā* (Khuddakanikāya)</i>
J.	Jātaka (including its Aṭṭhakathā)	ThagA.	Theragāthā Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)
Kh.	<i>Khuddakapāṭha (Khuddakanikāya)</i>	Thīg.	<i>Therīgāthā* (Khuddakanikāya)</i>
KhA.	Khuddakapāṭha Aṭṭhakathā (Paramatthajotikā)	ThīgA.	Therīgāthā Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
Kev.	<i>Kathāvatthu (Abhidhamma)</i>	Ud.	<i>Udāna (Khuddakanikāya)</i>
KvA.	Kathāvatthu Aṭṭhakathā* (Paramatthadīpanī)	UdA.	Udāna Aṭṭhakathā (Paramatthadīpanī)
M.	<i>Majjhimanikāya (3 vols.)</i>	Vib.	<i>Vibhaṅga (Abhidhamma.)</i>

* Works not quoted in this Volume

กัมมิกาย อฏฺฐกถา (ศุภมฺจลวิลาสินี)	วินย.อ.	วินย อฏฺฐกถา (สมมุตปาสาทิกา)
กัมมิกาย ปาฏิกวคฺค	วินย.ฎีกา	วินยอฏฺฐกถา ฎีกา* (สารตฺตทีปนี)
กัมมิกาย มหาเวค	วิภจฺต.อ.	วิภจฺต อฏฺฐกถา (สมุโฆหวิโนทนี)
กัมมิกาย สีสกฺขมฺธวคฺค	วิมาน.อ.	วิมานวตฺต อฏฺฐกถา (ปรมตฺตทีปนี)
ธมฺมปทอฏฺฐกถา	วิสุทฺธิ.	วิสุทฺธิมตฺต
นิตฺยเทศ อฏฺฐกถา*	วิสุทฺธิ.ฎีกา	วิสุทฺธิมตฺต มหาฎีกา (ปรมตฺตมณฺฑล)
(สทฺธมฺมปชฺโชตিকা)	สงฺกณฺี อ.	สงฺกณฺี อฏฺฐกถา (อฏฺฐสาลินี)
ปณฺจปกรณ อฏฺฐกถา*	สงฺกณฺ.อ.	อภิรณฺมตฺตสงฺกณ
(ปรมตฺตทีปนี)	สงฺกณฺ.ฎีกา	อภิรณฺมตฺตสงฺกณ ฎีกา* (อภิรณฺมตฺตวิภาวินี)
ปฏฺิสมภิกทามตฺต อฏฺฐกถา	สํ.อ.	สํยุตฺตนิคาย อฏฺฐกถา (สารตฺตปกาสินี)
(สทฺธมฺมปกาสินี)	ส.บ.	สยุตฺตนิคาย ขณฺฐาวเรคฺค
เปตวตฺต อฏฺฐกถา*	ส.น.	สยุตฺตนิคาย นันทานาคค
(ปรมตฺตทีปนี)	ส.ม.	สยุตฺตนิคาย มหาเววารคค
พุทฺธวํส อฏฺฐกถา*	ส.อ.	สยุตฺตนิคาย สภาวาคค
(มจฺจรตฺตวิลาสินี)	ส.สพ.	สยุตฺตนิคาย สหายทณฺวคค
มชฺฌิมนิคาย อฏฺฐกถา	สุตฺต.อ.	สุตฺตนิปาท อฏฺฐกถา (ปรมตฺตโชตিকা)
(ปปณฺจสุทฺธิ)		
มชฺฌิมนิคาย จุปริปณฺณาตค		
มชฺฌิมนิคาย มชฺฌิมปณฺณาตค		
มชฺฌิมนิคาย มุคปณฺณาตค		
มจฺจลตฺตทีปนี		
มิลินฺทปณฺหา*		
วินยปิฎก		

VbhA. Vibhaṅga Aṭṭhakathā
(Sammohavinodanī)
Vin. *Vinaya Piṭaka (3 vols.)*
VinA. Vinaya Aṭṭhakathā
(Samantapāsādikā)
VinṬ. Vinaya Aṭṭhakathā Ṭikā
(Sāratthadīpanī)
Vism. Visuddhimagga

VismṬ. Visuddhimagga Mahāṭīkā
(Paramatthamañjūsā)
Vv. *Vimānavatthu* (Khuddakamk.2.1)*
VvA. Vimānavatthu Aṭṭhakathā
(Paramatthadīpanī)
Yam. *Yamaka (Abhidhamma)*
YamA. Yamaka Aṭṭhakathā
(Paramatthadīpanī)

สารบัญ

	หน้า
๑. หมวดตน	๑
๒. หมวดไม้ประมาท	๔
๓. หมวดกรรม	๖
๔. หมวดกิเลส	๑๐
๕. หมวดไกรธ	๑๗
๖. หมวดอดทน	๑๙
๗. หมวดจิต	๒๒
๘. หมวดชนะ	๒๖
๙. หมวดทาน	๓๘
๑๐. หมวดทุกข์	๓๒
๑๑. หมวดธรรม	๓๔
๑๒. หมวดเบ็ดเตล็ด	๔๐
๑๓. หมวดปัญญา	๔๕
๑๔. หมวดบาป	๔๘
๑๕. หมวดบุญ	๕๐
๑๖. หมวดบุคคล	๕๓
๑๗. หมวดมฤตยู	๖๑
๑๘. หมวดมิตร	๖๓
๑๙. หมวดวาจา	๖๕
๒๐. หมวดเพียร	๖๗
๒๑. หมวดศีล	๗๐
๒๒. หมวดสุข	๗๔
๒๓. หมวดคบหา	๗๖

Contents

	Pages
1. Section of Self	1
2. Section of Earnestness	4
3. Section of Deeds or Acts	6
4. Section of Evil Passion	10
5. Section of Anger or Hatred	17
6. Section of Forbearance	19
7. Section of Mind	22
8. Section of Victory	26
9. Section of Charity or Donation	28
10. Section of Suffering or Sorrow	32
11. Section of Righteousness	34
12. Section of Miscellaneous	40
13. Section of Wisdom or knowledge	45
14. Section of Sin or Evil	48
15. Section of Merit	50
16. Section of Persons	53
17. Section of Death	61
18. Section of Friendship or Companion	63
19. Section of Speech	65
20. Section of Effort or Diligence	67
21. Section of Morality	70
22. Section of Happiness	74
23. Section of Associations	76

นโม พุทธาย.

ขอนอบน้อมแด่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น.

๑. อัตตวรค คือ หมวดตน.

๑. อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย.
ชนะตนนั้นแหละ เป็นดี.

พ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๒. อตฺตา สฺทนต์ ปุริสสฺส โชติ.
ตนที่ฝึกดีแล้ว เป็นแสงสว่างของบุรุษ.

ส. ส. ๑๕/๒๕๘.

๓. อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสุตฺติ.
ตนทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง.

พ. ฐ. ๒๕/๓๗. พ. มหา. ๒๕/๓๗. พ. จุ. ๓๐/๑๑๖.

๔. อตฺตคฺคตฺตปญฺญา อสุจึ มนุสฺสา.
มนุษย์ผู้เห็นแก่ประโยชน์ตน เป็นคนไม่สะอาด.

พ. ส. ๒๕/๓๓๕.

NAMO BUDDHĀYA.

HONOUR TO

THE FULLY-ENLIGHTENED ONE.

1. Attavagga - Section of Self.

1. Attā have jitaṃ seyyo.

The top of all the best is self-conquest.

Dh. 25/29

2. Attā sudanto purisassa joti.

A well-trained mind is the beacon of happiness.

S. 15/248.

3. Attanā va kataṃ pāpaṃ
attanā saṅkilissati.

You are stained by your own evil deeds.

Dh. 25/37, Nd. 29/37, Nd. 32/116

4. Attatthapannā asuci manussā.

He who thinks of his own benefits has his mind stained.

Vv. 25/319

๕. อุตฺตทานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา รกฺขเยยฺย นํ สุรฺกฺขิตฺตํ.
ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นให้ดี.

ขุ. ๕. ๒๕/๓๖.

๖. อุตฺตทานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺญมฺนุสาสติ.
ถ้าพร่ำสอนผู้อื่นฉันใด ก็ควรทำตนฉันนั้น.

ขุ. ๕. ๒๕/๓๖.

๗. อุตฺตทานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺญมฺนุสาสติ
สุทฺนฺโต วต ทเมถ อุตฺตา หิ กิร ทฺทฺทโม.
ถ้าสอนผู้อื่นฉันใด พึงทำตนฉันนั้น ผู้ฝึกตนดี
แล้ว ควรฝึกผู้อื่น ได้ยินว่าตนแลฝึกยาก.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๓๖.

๘. อุตฺตทานเมว ปจฺมํ ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมฺนุสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปณฺทิตฺโต.
บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อน สอน
ผู้อื่นภายหลัง จึงไม่มัวหมอง.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๓๖.

**5. Attānañce piyaṃ jaññā
rakkheyya naṃ surakkhitam.**

Realizing that the most beloved is one's own self, one should guard oneself (against temptations).

Dh. 25/36

**6. Attānañce tathā kayirā
yathaññāmanusāsati.**

You should behave yourself as you teach others to behave.

Dh. 25/36

**7. Attānañce tathā kayirā
yathaññāmanusāsati
sudanto vata dametha
attā hi kira duddamo.**

Behave yourself as you instruct others. Train yourself first before training others, for it is difficult to train one's own self.

(Buddha)

Dh. 25/36

**8. Attānameva paṭhamam
paṭirūpe nivesaye
athaññāmanusāseyya
na kilisseyya paṇḍito.**

Let a wise man establish himself on the proper Path first, then he may instruct others. Such a wise man should not blemish himself.

(Buddha)

Dh. 25/36

๙. อดุลตานี ทมยนุติ สุพุดตา.
ผู้ประพฤติดี ย่อมฝึกตน.

พ. ๘. ๒๕/๓๔.

๑๐. อดุลตนา โจทยอดุลตานี.
จงเตือนตนด้วยตนเอง.

พ. ๘. ๒๕/๖๖.

๑๑. ทุกุกา อุทุชรอดุลตานี ปงุเก สนุโนว กุณฺชโร.
จงถอนตนขึ้นจากหล่ม เหมือนช้างตกหล่ม
ถอนตนขึ้นฉะนั้น.

พ. ๘. ๒๕/๕๘.

9. Attānaṃ damayanti subbatā.

An honest man learns how to control himself.

Dh. 25/34.

10. Attanā cotayattānaṃ.

Be your own instructor.

Dh. 25/66.

**11. Duggā uddharathattānaṃ
paṅke sannova kuñjaro.**

Pull yourself up from the slough (of passions)
as an elephant pulls itself up from the bog.

Dh. 25/58.

๒. อัปปรมาทวรรค คือ หมวดไม่ประมาณ.

๑๒. อปฺปมาทญจ เมธาวิ ฌนํ เสฏฺฐจํ รกฺขติ.

ปราชญ์ย่อมรักษาความไม่ประมาณไว้ เหมือน
ทรัพย์ประเสริฐสุด.

ม. ม. ๑๓/๔๘๘. ส. ส. ๑๕/๓๖. ขุ. ๓. ๒๕/๑๘.

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๐.

๑๓. อปฺปมตฺตา น มียนฺติ.

ผู้ไม่ประมาณ ย่อมไม่ตาย.

ขุ. ๓. ๒๕/๑๘. ขุ. ขา. ตีส. ๒๗/๕๒๔.

๑๔. อปฺปมตฺโต หิ ฌายนฺโต ปฺปโปติ วิปฺลํ สุขํ.

ผู้ไม่ประมาณพินิจอยู่ ย่อมถึงสุขอันไพบูรณ์.

ม. ม. ๑๓/๔๘๘. ส. ส. ๑๕/๓๖. ขุ. ๓. ๒๕/๑๘.

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๐.

๑๕. อปฺปมาโท อมตํ ปทํ.

ความไม่ประมาณ เป็นทางไม่ตาย.

ขุ. ๓. ๒๕/๑๘. ขุ. ขา. ตีส. ๒๗/๕๒๔.

2. Appamādavagga - Section of Earnestness.

12. **Appamādañca medhāvī
dhanam setṭham va rakkhati.**

A wise man safeguards his Earnestness as his precious treasure.

M. 11/488, S. 15/16, Dh. 22/18, Paṭ. 26/192

13. **Appamattā na mīyanti.**

An earnest person is immortal.

Dh. 25/18, J. 27/524

14. **Appamatto hi jhāyanto
pappoti vipulam sukham.**

An earnest person who perseveres in his concentration will attain the highest bliss

M. 11/488, S. 15/16, Dh. 25/18, Paṭ. 26/192

15. **Appamādo amatam padam.**

Earnestness (not being engrossed in worldly pleasures) leads to immortality.

Dh. 25/18, J. 27/524

๑๖. อปฺปมตฺโต ปมตฺเตสุ สุตฺเตสุ พหุชาโคร
อพลสฺสว สีมฺสฺโส หิตฺวา ยาคิ สฺเมธฺโส.

คนมีปัญญาดีไม่ประมาทในเมื่อผู้อื่นประมาท
มักตื่นในเมื่อผู้อื่นหลับยอมละทิ้ง (คนโง่) เหมือน
ม้าฝีเท้าเร็ว ทิ้งม้าไม่มีกำลังไปฉะนั้น.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๘, ๑๙.

๑๗. อฏฺฐานวโต สติมโต สฺจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺเจตฺตสฺส จ ฌมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวาฑฺฒติ.

ยศยอมเจริญแก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีภาระงาน
สะอาด ใคร่ครวญแล้วทำ ระวังดีแล้ว เป็นอยู่โดย
ธรรม และไม่ประมาท.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๑๘.

**16. Appamatto pamattesu
suttesu bahujāgaro
abalassamva sīghasso
hitvā yāti sumedhaso.**

Being watchful among careless persons, awake among those sleeping, the wise man advances like a strong horse, leaving behind him the weak.

(Buddha)

Dh. 25/18,19.

**17. Utthānavato satimato
sucikammassa nisammakārino
sañnatassa ca dhammajivino
appamattassa yasobhivaḍḍhati.**

There is a steady increase in the reputation of him who is energetic, mindful, blameless in deeds, careful in his actions, self-controlled, righteous in living and also earnest.

(Buddha)

Dh. 25/18

๓. กัมมวารก คือ หมวดกรรม.

๑๘. สานิ กมฺมานิ นยฺนติ ทุกฺกตฺติ.

กรรมชั่วของตนเอง ย่อมนำไปสู่ทุกคติ.

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๗.

๑๙. สุกริ สาทฺฐนา สาทฺฐ.

ความดี อันคนดีทำง่าย.

วิ. จุล. ๗/๑๕๕. ขุ. อุ. ๒๕/๑๖๗.

๒๐. สาทฺฐ ปาเปน ทุกฺกกริ.

ความดี อันคนชั่วทำยาก.

วิ. จุล. ๗/๑๕๕. ขุ. อุ. ๒๕/๑๖๗.

๒๑. ตณฺจ กมฺมํ กตฺติ สาทฺฐ ยํ กตฺวา นานุตฺตปฺปติ.

ทำกรรมใดแล้วไม่ร้อนใจภายหลัง กรรมที่ทำ
แล้วนั้นแลเป็นดี.

สํ. ส. ๑๕/๘๑. ขุ. ฐ. ๒๕/๒๓.

๒๒. น ตํ กมฺมํ กตฺติ สาทฺฐ ยํ กตฺวา อนฺตฺตปฺปติ.

ทำกรรมใดแล้วร้อนใจภายหลัง กรรมที่ทำแล้ว
นั้นไม่ดี.

สํ. ส. ๑๕/๘๑. ขุ. ฐ. ๒๕/๒๓.

3. Kammavagga-Section of Deeds or Acts.

18. Sāni kammāni nayanti duggatim.

One's own bad kammās (actions) lead oneself to hell.

Dh. 25/47.

19. Sukaram sādhanā sādhu.

It is easy for a good person to do good.

Vin. 7/195; Ud. 25/167.

20. Sādhu pāpena dukkaram.

It is difficult for a bad person to do good.

Vin. 7/195; Ud. 25/167.

**21. Tañca kammaṃ katam sādhu
yam katvā nānutappati.**

A good kamma is one that does not cause its doer to regret.

S. 15/81; Dh. 25/29.

**22. Na Tam Kammaṃ katam sādhu
yam katva anutappati.**

A bad kamma is one that causes its doer to regret.

S. 15/81; Dh. 25/23.

๒๓. ยาทิสั วปเต พืชั ตาทิสั ลภเต ผลั
 กลุยานการี กลุยานั ปาปการี จ ปาปกั.

บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำ
กรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๓๓๓.

๒๔. นิสम्म กรณั เสยโย.

ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า.

ว. ว.

๒๕. รกฺเขยฺย อตุตฺโน สารุํ ลวณั โลณตัม ยถา.

พึงรักษาความดีของตนไว้ ดังเกลือรักษาความเค็ม.

ส. ส.

๒๖. นานตุถกามสุส กเรยฺย อตุถั.

ไม่พึงทำประโยชน์แก่ผู้มุ่งความพินาศ.

ข. นว. ทสก. ๓๗/๘๔.

**23. Yādisaṃ vapate bījaṃ
tādisaṃ labhate phalaṃ
kalyāṇakāri kalyāṇaṃ
pāpakāri ca pāpakaṃ.**

One reaps whatever one has sown. Those who do good receive good and those who do evil receive evil.

(Buddha)

S 15/33

24. Nisamma karanam seyyo.

It is advisable to think before doing anything.

111

**25. Rakkheyya Attano sādhum
lavaṇaṃ loṇataṃ yathā.**

Safeguard your virtue against decline, just as salt never loses its saltiness.

26. Nānatthakāmassa kareyya atthaṃ.

Never help those who have a malicious intention.

J 27/84

๒๗. อติสึตํ อติอุณ्हํ อติสายमितํ อหุ
อิติ วิสุตญฺชกมฺมนเต อตุถา อจฺเจนฺติ มาณเว.

ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่องลอยคนผู้ทอดทิ้ง
การงาน ด้วยอ้างว่า หนาวนัก ร้อนนัก เป็นเสียแล้ว.

(พุทธ)

ที. ปาฏิ ๑๑/๑๕๕.

๒๘. อถ ปาปานิ กมฺมานิ กรํ พาโล น พุชฺฌติ
เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิททฺโตว ตปฺปติ.

เมื่อคนโง่มีปัญญาทราวม ทำกรรมชั่วอยู่ก็ไม่
รู้สึก เขาเดือดร้อนเพราะกรรมของตน เหมือนถูก
ไฟไหม้.

(พุทธ)

ขุ. ธ. ๒๔/๓๓.

๒๙. โย ปุพฺเพ ฅรณียานิ ปจฺฉา โส กาคฺมิจฺฉติ
วรุณกฏฺฐํ ภาณฺโซว ส ปจฺฉา อนฺตปฺปติ.

ผู้ใดปรารภนาทำกิจที่ควรทำก่อนในภายหลัง
ผู้นั้นย่อมเดือดร้อนในภายหลัง ดุจมาณพ (ผู้ประ-
มาทแล้วรีบ) หักไม้กุ่มฉะนั้น.

(โพนฺธสฺสฺส)

ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๒๓.

**27. Atisītaṃ atiunḥaṃ
atisāyamidam ahu
iti vissatṭhakammante
atthā accenti māṇave.**

“Too cold, too hot, too late” can always be the excuses of those who do not want to work. They let their chance pass by.

(Buddha)

D. 11/199.

**28. Atha pāpāni kammāni
karaṃ bālo na bujjhati
sehi kammehi dummedho
aggidaddhova tappati.**

The wicked fool is unconscientious in his doing evil deeds. He will be tormented later on, as if being burnt, by the fruit of such evil deeds of his own.

(Buddha)

D. 25/13

**29. Yo pubbe karaṇīyāni
pacchā so kātomicchati
varuṇakatṭham bhañjova
sa pacchā anutappati.**

One who wants to do afterwards what should be done first, remorsees like the youth (in a fable) who breaks (carelessly) the branches of the varunia tree.

(Bodhisatta)

F 17/23

๓๐. สเจ ปุพฺพเพกตเหตุ สุขทุกฺขํ นิกจฺจนฺติ
โพรานกํ กตํ ปาปํ ตเมโส มุญฺจเต อธิมํ.

ถ้าประสพสุขทุกข์ เพราะบุญบาปที่ทำไว้ก่อน
เป็นเหตุ ชื่อว่าเปลื้องบาปเก่าที่ทำไว้ ดุจเปลื้องหนี้
ฉะนั้น.

(โพธิสตุต)

ข. ขา. ปญฺญาส. ๒๘/๒๕.

๓๑. สุขกามาณี ภูตานิ โย ทณฺฑเฑน วิหีสติ
อตุตฺตโน สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวง
หาสุขเพื่อตน เปรียบเบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้นจะ
ไปแล้วย่อมไม่ได้สุข.

(พุทธ)

ข. ๕. ๒๕/๓๒.

๓๒. สุขกามาณี ภูตานิ โย ทณฺฑเฑน น วิหีสติ
อตุตฺตโน สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส ลภเต สุขํ.

สัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความสุข ผู้ใดแสวง
หาสุขเพื่อตน ไม่เปรียบเบียนเขาด้วยอาชญา ผู้นั้น
จะไปแล้ว ย่อมได้สุข.

(พุทธ)

ข. ๕. ๒๕/๓๒.

**30. Sace pubbe katahetu
sukhadukkhamṃ nigacchati
porāṇakamṃ katamṃ pāpamṃ
tameso muñcate iṇamṃ**

Happiness and suffering, experienced through the previous accumulated kammās (actions), are like the settling of the old accounts wherein one has to pay for the balance.

(Bodhisatta)

J. 28/25.

**31. Sukhakāmāni bhūtāni
yo daṇḍena vihiṃsati
attano sukhamesāno
pecca so na labhate sukhamṃ.**

All sentient beings are seekers after happiness. He who, for the sake of his own happiness, violates other persons, will never attain happiness afterwards.

(Buddha)

Dh. 25/32.

**32. Sukhakāmāni bhūtāni
yo daṇḍena na hiṃsati
attano sukhamesāno
pecca so labhate sukhamṃ.**

All sentient beings are seekers after happiness. He who does not violate other persons for the sake of his happiness will attain happiness afterwards.

(Buddha)

Dh. 25/32.

๔. กิเลสวรรค คือ หมวดกิเลส.

๓๓. เยน สลฺเลน โอตินฺโน ทิสฺสา สพฺพา วิธาวติ
ตเมว สลฺลํ อพฺพยุหํ น ธาวติ น สีทติ.

บุคคลถูกลูกศรใดแทงแล้วย่อมแล่นไปทั่วทิศ
ถอนลูกศรนั้นแล้ว ย่อมไม่แล่นและไม่จม.

(พุทธ)

พ. ส. ๒๕/๕๑๘. พ. มหา. ๒๕/๕๐๑.

๓๔. ยา กาจิมฺมา ทุกฺกตฺติโย อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ
อวิชฺขามฺมุลกา สพฺพา อิจฺฉาโลกสมฺมุสฺสยา.

ทุกติในโลกนี้และโลกหน้า ล้วนมีอวิชาเป็น
ราก มีอิจฉาและโลกเป็นลำต้น.

(พุทธ)

พ. อิติ. ๒๕/๒๕๖.

๓๕. ปรวชฺชานุปสฺสิสฺส นิจฺจํ อุชฺฌมานสญฺญิโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺตฺติ อารา โส อาสวกฺขยา.

คนที่เห็นแต่โทษผู้อื่น คอยแต่ฟังโทษนั้น
อาสวะก็เพิ่มพูน เขายังไกลจากความสิ้นอาสวะ.

(พุทธ)

พ. ธ. ๒๕/๔๕.

4. Kilesavagga - Section of Evil Passion.

33. Yena sallena otiṇṇo
disā sabbā vidhāvati
tameva sallam abbuyha
na dhāvati na sīdati.

He who is shot by an arrow (of passion) has to run in all directions. Having taken it out, he no more runs nor sinks.

(Buddha)

Vn. 25/518; Nd. 29/321.

34. Yā kācimā duggatiyo
asmim loke paramhi ca
avijjāmūlakā sabbā
icchālobhasamussayā.

Rooted in ignorance is suffering in the present life and in the hereafter which is framed up by desire and greed.

(Buddha)

I. 25/256.

35. Paravajjānupassissa
niccam ujjhānasaññino
āsavā tassa vadḍhanti
ārā so āsavakkhayā.

Latent passions always pile up in a fault-finder, who always complains of other's faults such a person is far from the extinction of his passions.

(Buddha)

Dh. 25/49.

๓๖. นิททํ น พหุถีกเรยฺย
ชาครียํ ภาชเยยฺย อาตาปี
คณฺที มายํ หสฺสํ จิตฺทํ
เมณฺญํ วิปฺปชเห สวิภูสํ.

ผู้มีความเพียรไม่พียงนอนมาก พึงเสพรกรรม
เครื่องตื่น พึงละความเกียจคร้าน มายา ความร่าเริง
การเล่น และเมถุนพร้อมทั้งเครื่องประดับเสีย.

(พุทธ) ขุ. ส. ๒๕/๕๑๕. ขุ. มหา. ๒๕/๕๕๗, ๕๖๐.

๓๗. กุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคี อุนฺนพา จาสมาหิตา
น เต ชมฺเม วิรุหนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิเต.

คนหลอกลวง เยอหยิ่ง เพ้อเจ้อ ขี้โอ้อวดดี
และไม่ตั้งมั่น ย่อมไม่ออกงามในธรรมที่พระสัมมา-
สัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว.

(พุทธ) อญ. จตุกก. ๒๑/๓๔.

๓๘. โภชสฺส วิสมฺลสฺส มชฺรคฺคสฺส พฺราหฺมณ
วํ อริยา ปสฺสนฺติ ตณฺหิ เณตฺวา น โสจติ.

พราหมณ์! พระอริยเจ้าย่อมสรรเสริญผู้
ฆ่าความโกรธ ซึ่งมีโคนเป็นพิษ ปลายหวาน. เพราะ
คนตัดความโกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก.

(พุทธ) ส. ส. ๑๕/๒๓๖.

**36. Niddam na bahulīkareyya
jāgariyam bhajeyya ātāpī
tandim māyam hassam khiddam
methunam vippajahe savibhūsam.**

Those who wish to burn up their passions must not indulge in sleeping, but must diligently associate themselves with earnestness. They must also rid themselves of laziness, hypocrisy, merriment and all sensual pleasures together with their elements.

(Buddha)

Sn. 25/515; Nd' 29/457, 460.

**37. Kuhā thaddhā lapā simgī
unnaḷā cāsamāhitā
na te dhamme virūhanti
sammāsambuddhadesite.**

Those who are deceitful, brusque, prone to babbling, tricky, insolent and have no self-control, cannot make any progress in following the Doctrine declared by Lord Buddha.

(Buddha)

A. 21/34.

**38. Kodhassa visamūlassa
madhuraggassa brāhmaṇa
vadham ariyā pasamsanti
tañhi chetvā na socati.**

Anger has sweet tops born of poisoned roots. Blessed by the wise is he who, having killed that anger, never has to regret.

(Buddha)

S. 15/236.

๓๘. โลโก โทโส จ โมโห จ ปุริสํ ปาปเจตสํ
หีสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจฺจสารวํ สิมฺพลํ.

โลภะ โทสะ โมหะ เกิดจากตัวเอง ย่อมเบียดเบียนผู้มีใจชั่ว ดุจขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ฉะนั้น.

(พุทธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๖๔. ขุ. มหา. ๒๕/๑๘.

๔๐. โกรธํ ชเห วิปฺปชฺชเหยฺย มานํ
สญฺโฆชนํ สพฺพมตฺตีกุภฺเมยฺย
ตณฺณามรฺูปสฺสมี อสชฺชมานํ
อกิณฺจณํ นานุปตฺนฺติ ทุกฺขา.

บุคคลพึงละความโกรธ พึงเลิกถือตัว พึงก้าวล่วงสังโยชน์ทั้งปวง, (เพราะ) ทุกข์ทั้งหลายย่อมไม่ติดตามผู้ไม่ข้องอยู่ในนามรูป ไม่มีกังวลนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ธ. ๒๕/๔๔.

๔๑. ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิธาวติ
สตฺโต สํสารมาปาติ ทุกฺขา น ปริมุจฺจติ.

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมวิงวળ่าน ลัทธิยังท่องเที่ยวไป จึงไม่พ้นจากทุกข์.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๑.

**39. Lobho doso ca moho ca
purisaṃ pāpacetasam –
hiṃsanti attasambhūtā
tacasāraṃva samphalam**

Just as the bamboo is killed by its own fruit,
so is a wicked person ruined by hatred, greed and
delusion born of his own wicked mind.

(Buddha)

It. 25/264; Nd' 29/18.

**40. Kodham jahe vippajaheyya mānam
saññojanam sabbamatikkameyya
tannāmarūpasmim asajjamānam
akiñcanam nānupatanti dukkhā.**

Let a man overcome hatred. Let him root out
pride and get rid of all suffering. No suffering can
befall him who does not cling to name-and-form

(Buddha)

Db. 25/44.

**41. Taṇhā janeti purisaṃ
cittamassa vidhāvati
satto saṃsāramāpādi
dukkhā na parimuccati.**

Craving is the cause of rebirth. It makes the
mind restless. Beings are confined to the cycle of re-
births. They can never free themselves from suffering.

(Buddha)

S. 15/51.

๔๒. ตณฺหา ชเนติ ปุริสํ จิตฺตมสฺส วิธาวติ
สตฺโต สํสารมาปาที กมฺมํ ตสฺส ปฺรายนํ.

ตัณหายังคนให้เกิด จิตของเขาย่อมนิวิงพล่าน
สัตว์ยังท่องเที่ยวไป จึงยังมีกรรมนำหน้า.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๒.

๔๓. อิจฺฉาย พชฺฉตี โลโก อิจฺฉาวินยาย มุจฺจติ
อิจฺฉาย วิปฺปหาเนน สพฺพํ จินฺนฺตติ พนฺธนํ.

โลกถูกความอยากผูกมัดไว้ จะหลุดได้เพราะ
กำจัดความอยาก, เพราะละความอยากเสียได้ จึง
ชื่อว่าตัดเครื่องผูกทั้งปวงได้.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๖.

๔๔. อิจฺฉา นรํ ปริกฺขสฺสตี อิจฺฉา โลกสฺมิ ทุชฺชหา
อิจฺฉापทฺธา ปุณฺณ สตฺตา ปาเสน สกฺุณฺนี ยถา.

ความอยากย่อมนักลากนรชนไป ความอยาก
จะได้ยากในโลก, สัตว์เป็นอันมากถูกความอยาก
ผูกมัดไว้ ดุจนางนกถูกบ่วงรัดไว้ฉะนั้น.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๖๑.

**42. Tanhā janeti purisam
cittamassa vidhāvati
satto saṃsāramāpādi
kammam tassa parāyanam.**

Craving is the cause of rebirth. It makes the mind restless. Beings are confined in the cycle of rebirths. They have to walk on their pathway of Kamma (The Law of Cause and Effect).

(Buddha)

S. 15/52.

**43. Icchāya bajjhatī loko
icchāvinayāya muccati
icchāya vippahānena
sabbam chindati bandhanam.**

The world is bound by desires and can be free only by cutting it away. With desire destroyed, all bonds will be accordingly removed.

(Buddha)

S. 15/56.

**44. Icchā naram parikassati
icchā lokasmi dujjahā
icchā baddhā puthū sattā
pāsena sakunī yathā.**

Men are persistently spun by desire. Like a bird caught in a snare, they are tied with the rope of desire which is most difficult to cut away.

(Buddha)

S. 15/61.

๔๕. อุเพกฺขโก สทา สโต น โลเก มณฺณตี สมํ
น วิเสสี น นีเจโย โต สฺส โน สนฺติ อุตฺสทา.

ผู้วางเฉยมีสติทุกเมื่อ ไม่สำคัญตนว่าเสมอเขา
ว่าดีกว่าเขา ว่าต่ำกว่าเขาในโลก, ผู้นั้นชื่อว่า ไม่มี
กิเลสเครื่องฟุ้ง.

(พุทธ)

ข. มหา. ๒๕/๒๘๕. ข. ส. ๒๕/๕๐๑.

๔๖. วิสุทฺธิ สพฺพเกฺลเสหิ โหติ ทฺกฺเขหิ นิพฺพตฺติ.

ความหมดจดจากกิเลสทั้งปวง เป็นทางดับทุกข์
ทั้งหลาย.

ร. ร. ๔.

๔๗. ตณฺหาเย อุตฺตฺติโต โลโก ชราย ปริวาริโต
มจฺจุณา ปิหิโต โลโก ทฺกฺเข โลโก ปติภฺจฺจิตฺโต.

โลกถูกตัดหนาก่อขึ้น ถูกขราล้อมไว้ ถูกมฤตยู
ปิดไว้ จึงตั้งอยู่ในทุกข์.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๕.

**45. Upekkhako sadā sato
na loke maññatī samam
na vivesī na nīceyyo
tassa no santi ussadā**

There is no rising of passion in him who is equinamous, always mindful, and who does not considers himself equal to or better or worse than others.

(Buddha)

Nd 29/289; Sn 25/501.

**46. Visuddhi sabbaklesehi
hoti dukkhehi nibbuti**

To be purified from all evil passion is the extinction of sufferings.

R.R. 4.

**47. Tanhāya uddito loko
jarāya parivārīto
maccunā pihito loko
dukkhe loko paṭiṭṭhito.**

By craving is the world built up. By old age is it surrounded. By death is it obstructed. In suffering is the world embedded.

(Buddha)

S. 15/55.

๔๘. นิราสตุติ อนาคต อตีต นานุโสจติ

วิเวกทสฺสี ผสฺเสสฺสุ ทิฏฐีสุ จ น นิยุยติ.

ผู้ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ย่อมไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว, ผู้เห็นความสงบในผัสสะทั้งหลาย ย่อมไม่ถูกชักนำไปในทิฏฐิทั้งหลาย.

(พุทธ)

ขุ. ส. ๒๕/๕๐๐. ขุ. มหา. ๒๕/๒๖๔, ๒๖๗.

๔๙. มุพฺโพ อตุถํ น ชานาติ มุพฺโพ ฌมฺมํ น ปสฺสติ

อนุชตมํ ตทา โหติ ยํ โมโห สหเต นรํ.

ผู้หลงย่อมไม่รู้อรุณ ผู้หลงย่อมไม่เห็นธรรม ความหลง ครอบงำคนใดเมื่อใด ความมืดมิดย่อมมีเมื่อนั้น.

(พุทธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖. ขุ. มหา. ๒๕/๑๘.

๕๐. ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรสํ วาปี กิณฺจนํ

มมตฺตํ โส อสํวินทํ นตฺถิ เมติ น โสจติ.

ผู้ใดไม่มีกังวลว่า นี้ของเรา นี้ของผู้อื่น ผู้นั้นเมื่อไม่ถือว่าเป็นของเรา จึงไม่เศร้าโศกว่าของเราไม่มี ดังนี้.

(พุทธ)

ขุ. ส. ๒๕/๕๑๕. ขุ. มหา. ๒๕/๕๓๔.

**48. Nirāsattī anāgate
atītam nānusocati
vivekadassī phassesu
ditthīsu ca na niyyati.**

One who neither worries about the future nor grieves at the past and who holds himself aloof from all sensual enjoyments never be converted to other faiths.

(Buddha)

Sn. 25/500; Nd' 29/264, 267.

**49. Mūlho attham na jānāti
mūlho dhammam na passati
andhatamam tadā hoti
yam moho sahate naram.**

Being infatuated, a man can neither (intelligently) know the meaning nor see the Truth. Whenever infatuation reigns over a man, darkness prevails.

(Buddha)

It. 25/296; Nd' 29/18.

**50. Yassa natthi idam meti
paresam vāpi kiñcanam
mamattam so asamvindam
natthi meti na socati.**

Without any possessive desire, a man does not worry that "This is mine, that is others". For him there is no grief which will make him complain, "I have none."

(Buddha)

Sn. 25/519; Nd' 29/534.

๕๑. ลุทฺโธ อตุถํ น ชานาติ ลุทฺโธ ฌมฺมํ น ปสฺสติ
อนุชตมํ ตทา โหติ ยํ โลกโก สหเต นรํ.

ผู้โลก ย่อมไม่รู้orro ผู้โลกย่อมไม่เห็นธรรม,
ความโลกเข้าครอบงำคนใดเมื่อใด ความมืดมิดย่อม
มีเมื่อนั้น.

(พุทธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๕๕. ขุ. มหา. ๒๕/๑๗.

**51. Luddho attham̐ na jānāti
luddho dhammam̐ na passati
andhatamam̐ tadā hoti
yam̐ lobho sahate naram̐.**

A person overpowered by greed can neither (intelligently) know the meaning nor (intuitively) see the Truth. Whenever greed reigns, darkness prevails.

(Buddha)

It. 25/295; Nd' 29/17.

๕. โภชวรรค คือ หมวดโภชน.

๕๒. โภโธ สตถมถั โลก.

ความโภชนเป็นดังสนิมคัสตราในโลก.

ส. ส. ๑๕/๖๐.

๕๓. อนตถชนโน โภโธ.

ความโภชนก่อความพินาศ.

อ. ส. ส. ๒๓/๕๕.

๕๔. อนุทธมถั ตทา โหติ ยั โภโธ สหเต นร.

ความโภชนครอบงำนรชนเมื่อใด ความมีดีมน
ย่อมมีเมื่อนั้น.

อ. ส. ส. ๒๓/๕๕. พ. มหา. ๒๕/๑๘.

๕๕. โภโธ จิตตปุปโปปโน.

ความโภชนทำจิตให้กำเริบ.

อ. ส. ส. ๒๓/๕๕.

๕๖. โภธั อตถวา สุขั เสติ.

ฆ่าความโภชนได้ อยู่เป็นสุข.

ส. ส. ๑๕/๕๗, ๖๔.

๕๗. โภธาภิกุโต กุสลั ชหาคิ.

ผู้ถูกความโภชนครอบงำ ย่อมละกุศลเสีย.

นัย- พ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๘๖.

5. Kodhavagga - Section of Anger or Hatred.

52. Kodho satthamalam loke.

Anger is like the eating rust of a weapon.

S 15/60.

53. Anathajanano kodho.

Anger leads to destruction.

A. 23/99.

**54. Andhatamam tadā hoti
yam kodho sahate naram.**

Darkness reigned over him who is overpowered
by anger.

A. 23/99; Nd¹ 29/18.

55. Kodho cittappakopano.

Anger makes the mind restless.

A. 23/99.

56. Kodham ghatvā sukham seti.

Happy is he who has killed anger.

S. 15/57, 64

57. Kodhābhibhutō kusalam jahāti.

A man is deprived of his virtue when he is angry.

J. 27/286.

๕๘. ทุกข์ สยติ โภชนโน.

คนมักโกรธ ย่อมอยู่เป็นทุกข์.

นัย- อัง. สุตตก. ๒๓/๕๘.

๕๙. ฌาติมิตฺตา สุหฺชชา จ ปรีวชฺเชนฺติ โภชนโน.

ญาติมิตรและสหาย ย่อมหลีกเลี่ยงคนมักโกรธ.

อัง. สุตตก. ๒๓/๕๙.

๖๐. กุฑฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสตี.

ผู้โกรธ ย่อมไม่เห็นธรรม. -

อัง. สุตตก. ๒๓/๕๙.

๖๑. ปจฺจนา โส วิคเต โภเช อคฺคิตฺทฺโฒว ตปฺปตี.

ภายหลังเมื่อความโกรธหายแล้ว เขาย่อม
เดือดร้อนเหมือนถูกไฟไหม้.

อัง. สุตตก. ๒๓/๕๙.

๖๒. โภธํ ทเมน อฺจฺฉินฺนเต.

พึงตัดความโกรธด้วยความข่มใจ.

นัย- อัง. สุตตก. ๒๓/๑๐๐.

58. Dukkham sayati kodhano.

He who is given to anger brings about his own suffering.

A. 23/98.

**59. Nātimittā suhajjā ca
Parivajjenti kodhanam.**

Friends and relatives avoid an angry person.

A. 23/99.

60. Kuddho dhammam na passati.

An angry person never sees any cause and effect.

A. 23/99.

**61. Pacchā so vigate kodhe
aggidaddhova tappati.**

After anger comes burning remorse.

A. 23/99.

62. Kodham damena ucchinde.

Cut away your anger with self-restraint.

A. 23/100.

๖๖. สตถุโน วจโนวาทิ กโรติเยว ขนฺติโก
ปรมา ย จ ปุชาย ชินิ ปุเชติ ขนฺติโก.

ผู้มีขันติ ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระศาสดา,
และผู้มีขันติ ชื่อว่าบูชาพระชินเจ้าด้วยบูชาอันยิ่ง.

ส. ม. ๒๒๒.

๖๗. สีลสมาธิคุณานํ ขนฺติ ปธานการณํ
สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตุยาเยว วฑฺฒนฺติ เต.

ขันติเป็นประธาน เป็นเหตุ แห่งคุณคือศีลและ
สมาธิ, กุศลธรรมทั้งปวงย่อมเจริญเพราะขันติ
เท่านั้น.

ส. ม. ๒๒๒.

๖๘. ขนฺติ ชีรสุส ลงฺกาโร ขนฺติ ตโป ตปฺสุติโน
ขนฺติ พลํ ว ยตีนํ ขนฺติ หิตสุขาวหา.

ขันติเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์ ขันติเป็น
ตบะของผู้พากเพียร ขันติเป็นกำลังของนักพรต
ขันตินำประโยชน์สุขมาให้.

ส. ม. ๒๒๒.

**66. Satthuno vacanovādam
karotiyeva khantiko
paramāya ca pūjāya
jīnam pūjeti khantiko.**

He who is endowed with forbearance is called the real follower of the Buddha. He is said to revere the Buddha with the highest kind of worship.

P.B. 222.

**67. Sīlasamādhiguṇānam
khanti padhānakāraṇam
subbepi kusalā dhammā
khantyaeva vaddhanti te.**

Forbearance is the chief cause of all virtues such as morality and concentration. All other virtues increase with the development of forbearance.

P.B. 222.

**68. Khanti dhīrassa laṅkāro
khanti tapo tapassino
khanti balam va yatīnam
khanti hitasukhāvahā.**

An adornment of the wise, a passion-burning fire for the ascetic and also a positive force for the hermit is this forbearance which is always crowned with success and happiness.

P.B. 222.

๖๘. น สุทธิ เสงเนน อตุถิ นปี เกวถึ พุราหุมโณ
น เจว ขนฺติ โสรจจํ นปี โส ปรีนิพฺพุโต.

ความบริสุทธิ์ก็ดี ผู้ที่จะประเสริฐล้วนก็ดี ชั้นดี
และโสรัจจะก็ดี จะเป็นผู้เย็นสนิทก็ดี ย่อมไม่มี
เพราะการชำระล้าง (ด้วยน้ำ).

(โพธิสตฺต)

ขุ. ขา. ปกิณฺณก. ๒๗/๓๗๖.

๗๐. นเหตมตฺถํ มหตีปี เสนา
สราชิกา ยุชฺฌมานา ลเภถ
ยํ ขนฺติมา สปุริโส ลเภถ
ขนฺติพลสฺสุปฺสมนฺติ เวรา.

เสนาแม่หมูใหญ่ พร้อมด้วยพระราชารบอยู่
ไม่พึงได้ประโยชน์ที่สัตบุรุษผู้มีชั้นดีพึงได้, (เพราะว่า)
เวรทั้งหลายของผู้มีชั้นดีเป็นกำลังนั้น ย่อมสงบระงับ.

(โพธิสตฺต)

ขุ. ขา. จตุตาฬิ. ๒๗/๕๓๘.

**69. Na suddhi secanena atthi
napi kevalī brāhmaṇo
na ceva khanti soraccam
napi so parinibbuto.**

Never can purity, perfectness, patience, modesty or extinction (of passion) be effected by water-cleaning.

(Bodhisatta)

J. 27/376.

**70. Nahetamattham mahatīpi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha
yam khantimā sappuriso labhetha
khantibalassūpasamanti verā.**

Never can the mighty force led by the king achieve the result which a person endowed with forbearance can. Such a person, armed with forbearance, has put an end to all hatred.

(Bodhisatta)

J. 27/538.

๗. จิตตวรรค คือ หมวดจิต.

๗๑. จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ.
จิตที่ฝึกแล้วนำสุขมาให้.

ช. ฐ. ๒๕/๑๕.

๗๒. จิตฺตํ กุตุตฺตํ สุขาวหํ.
จิตที่คุ้มครองแล้วนำสุขมาให้.

ช. ฐ. ๒๕/๑๕.

๗๓. วิหณฺณตฺถิ จิตฺตวสานุวตฺตฺติ.
ผู้ประพฤติดำเนินานาจจิตย่อมนำบาก.

ช. ขา. ทุก. ๒๗/๕๐.

๗๔. จิตฺตํ อตฺตโน อุชุกมกํสุ.
คนฉลาดย่อมทำจิตของตนให้ชื่อตรง.

ที. มหา. ๑๐/๒๘๘.

๗๕. เตลปฺตฺตํ ยถา ปรีหเรยฺย เอวํ สจิตฺตมฺนุรฺกฺเข.
พึงรักษาจิตของตน เหมือนคนประคองบาตรที่เต็ม
ด้วยน้ำมัน.

ช. ขา. เอก. ๒๗/๓๑.

7. Cittavagga - Section of the Mind.

71. Cittam dantam sukhāvaham.

A trained mind is the cause of real happiness.

Dh. 25/19.

72. Cittam guttam sukhāvaham.

A well-guarded mind brings about happiness.

Dh. 25/19.

73. Vihaññatī cittavasānuvattī.

He who acts upon his impulse always has to regret.

J. 27/90.

74. Cittam attano ujukamakamsu.

A wise man always tames his restless mind.

D. 10/288.

**75. Telapattam yathā parihareyya
evam sacittamanurakkhe.**

Watch and guard your mind (against temptation) as carefully as one who carries a bowl full of oil.

J. 27/31.

๗๖. ยโต ยโต จ ปาปกํ ตโต ตโต มโน นิวารเย.
ก็บาปเกิดจากอารมณ์ใด ๆ พึงห้ามใจจากอารมณ์
นั้น ๆ.

ส. ส. ๑๕/๒๐.

๗๗. อนวภูจิตจิตตสฺส สทฺธมฺมํ อวิชานโต
ปริปลวปสาทสฺส ปญฺญา น ปริปุรติ.
เมื่อมีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้พระสัทธรรม มีความ
เลื่อมใสเลือนลอย ปัญญาอย่าอมไม่บริบูรณ์.

(พุทธ)

ข. ธ. ๒๕/๒๐.

๗๘. ทิโส ทิสํ ชนฺตํ กยิรา เเวรี วา ปน เเวรินํ
มิจฺญาปณฺธิหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร.

ใจกับใจหรือไฟกับไฟ พึงทำความพินาศ
ให้แก่กัน, ส่วนจิตที่ตั้งไว้ผิด พึงทำเขาให้เสียหาย
ยิ่งกว่านั้น.

(พุทธ)

ข. ธ. ๒๕/๒๐.

**76. Yato yato ca pāpakam
tato tato mano nivāraye.**

Restrain your mind from the source of evil influences.

S. 15/20.

**77. Anavaṭṭhitacittassa
saddhammaṃ avijānato
pariplavapasādassa
paññā na paripūراتi.**

There is no perfection of the wisdom of one who has a fluctuating mind, does not know the good doctrine and has a shaking faith.

(Buddha)

Dh. 25/20.

**78. Diso disam yantam kayirā
verī va pana verinam
micchāpaṇihitam cittam
pāpiyo nam tato kare.**

A mis-directed mind causes a worse destruction than a robber or an enemy can do to each other.

(Buddha)

Dh. 25/20.

๗๘. อานาปานสุสติ ยสุส อปริปุณณา อภาวิตา
กาโยปี อัญชิตโต โหติ จิตฺตมปิ โหติ อัญชิตฺ.

สติกำหนดลมหายใจเข้าออก อันผู้ใดไม่อบรม
ให้บริบูรณ์, ทั้งกายทั้งจิตของผู้นั้นก็หวั่นไหว.

(สาริปุตฺต)

ขุ. ปฏิ. ๓๑/๒๕๐.

๗๙. น ตํ มาตา ปิตา กยิรา อญฺเณ วาปิจ ฉาทกา
สมฺมาปณฺหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร.

มารดาบิดาหรือญาติเหล่าอื่น ไม่พึงทำเหตุนั้น
ให้ได้, ส่วนจิตที่ตั้งไว้ดีแล้ว พึงทำเขาให้ดีกว่านั้น.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๒๐.

๘๐. ยถา อการํ ทุจฺจนฺนํ วุญฺชี สมตฺติวิชฺฌตฺติ
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมตฺติวิชฺฌตฺติ.

เช่นย่อมร้าวรุดเรื่อนที่มุ่งไม่ดีฉันใด, ราคะย่อม
ร้าวรุดจิตที่ไม่ได้อบรมฉันนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๑๖.

79. Ānāpānassati yassa
aparipuṇṇā abhāvitā
kāyopi iñjito hoti
cittampi hoti iñjitam.

Calm are the body and mind of him whose concentration on the breaths has been made complete and well-cultivated.

(*Sariputta*)

Ps. 31/250.

80. Na taṃ mātā pitā kayirā
aññe vāpica ñātakā
sammāpanihitam cittam
seyyaso naṃ tato kare.

A well-directed mind makes a man better than his parents or relatives can do to him.

(*Buddha*)

Dh. 25/20.

81. Yathā agāram ducchannam
vutthi samativijjhati
evam abhāvitam cittam
rāgo samativijjhati.

Just as rain leaks through an ill-thatched house, so lust leaks through an un-trained mind.

(*Buddha*)

Dh. 25/16.

๘๒. เสโล ยถา เอกฆโน วาเตน น สมীরติ
เอวํ นิनुทาปัสสาสุ น สมินุชนุติ ปณฺทิตา.
ภูเขาคินแห่งที่บ ไม่สิ้นสะเทือนเพราะลมจันใด,
บัณฑิตย่อมไม่หวั่นไหวในนินทาและสรรเสริญ
ชั้นนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ฐ. ๒๕/๒๕.

๘๓. จิตฺเตน นียติ โลกิ จิตฺเตน ปริกสุสติ
จิตฺตสุส เอกธมฺมสุส สพฺเพว วสมนฺวคฺค.
โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตชักไป, สัตว์ทั้งปวงไปสู่
อำนาจแห่งจิตอย่างเดียว.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๔.

๘๔. ปทุญฺจจิตฺตสุส น ผาติ โหติ
น จาปี นํ เทวตา ปุชยนฺติ
โย ภาตฺรํ เปตฺติกํ สापเตยฺยํ
อวณฺจยํ ทุกฺกณฺณกมฺมการี.
ผู้ใดทำกรรมชั่ว ล่อลวงเอาทรัพย์สมบัติพี่น้อง
พ่อแม่ ผู้นั้นมีจิตชั่วร้าย ย่อมไม่มีความเจริญ แม้
เทวดาก็ไม่บูชาเขา.

(นทีเทวดา)

ขุ. ขา. ติก. ๒๗/๑๒๐.

**82. Selo yathā ekaghano
vātena na samīrati
evam nindāpasamsāsu
na samiñjanti paṇḍitā.**

As the mountain of solid rock remains unshaken by the storm, so the wise man remains unmoved by praise or blame.

(Buddha)

Dh. 25/25.

**83. Cittena nīyati loko
cittena parikassati
cittassa ekadhammassa
sabbeva vasamanvagū.**

The world is engrossed and spun by the fluctuations of its own thought. All sentient beings are under the influence of one thing, that is, the thought.

(Buddha)

S. 15/54.

**84. Paduṭṭhacittassa na phāti hoti
na cāpi nam devatā pūjayanti
yo bhātaram pettikam sāpateyyam
avañcayī dukkaṭakammakārī.**

An evil person, committing a sinful act, obtaining money from his brothers or parents by defraud, will never have a real prosperity. Even the gods (Devata) do not honour him.

(Nadidevata)

J. 27/120.

๘. ขยวรรค คือ หมวดชนะ.

๘๕. ชยั เวรํ ปสวติ.

ผู้ชนะย่อมก่อเวร.

ส. ส. ๑๕/๑๒๒. พุ. ๕. ๒๕/๔๒.

๘๖. สพุพทานํ ฌมุตทานํ ชินาติ.

การให้ธรรมย่อมชนะการให้ทั้งปวง.

พุ. ๕. ๒๕/๖๓.

๘๗. สพุพรสํ ฌมุตโร ชินาติ.

รสแห่งธรรมย่อมชนะรสทั้งปวง.

พุ. ๕. ๒๕/๖๓.

๘๘. สพุพรตี ฌมุตติ ชินาติ.

ความยินดีในธรรมย่อมชนะความยินดีทั้งปวง.

พุ. ๕. ๒๕/๖๓.

๘๙. ตณฺหกุขโย สพุพทุกุขํ ชินาติ.

ความสิ้นตัณหาย่อมชนะทุกข์ทั้งปวง.

พุ. ๕. ๒๕/๖๓.

8. Jayavagga - Section of Victory.

85. Jayam veram pasavati.

The victor incurs hatred upon himself.

S. 15/122; Dh. 25/42.

86. Sabbadānam Dhammadānam jināti.

The gift of truth excels all other gifts.

Dh. 25/63.

87. Sabbarasam dhammaraso jināti.

The flavour of truth surpasses all other flavours.

Dh. 25/63.

88. Sabbaratim dhammarati jināti.

To take delight in truth transcends all other delights.

Dh. 25/63.

89. Taṇhakkhaya sabbadukkham jināti.

The annihilation of craving results in the conquest over all suffering.

Dh. 25/63.

๕๐. น ตั ชิต์ สาธุ ชิต์ ยั ชิต์ อวชิยุยติ.

ความชนะใดที่ชนะแล้วกลับแพ้ได้ ความชนะนั้นไม่ดี.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๒๒.

๕๑. อกุกโกเชน ชินเ โกรธั.

พึงชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ.

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๕. ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๐.

๕๒. อสาธุ สาธุนา ชินเ.

พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี.

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๕. ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๐.

๕๓. ชินเ กทริยั ทาเนน.

พึงชนะคนตระหนี่ด้วยการให้.

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๕. ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๐.

๕๔. สจเจนาลิกวาทีนั.

พึงชนะคนพูดปดด้วยคำจริง

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๕. ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๐.

**90. Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ
yaṃ jitaṃ avajiyati.**

A victory that is liable to future defeat is not a real victory.

J. 27/22.

91. Akkodhena jine kodhaṃ.

One should overcome an angry person by not being angry.

Dh. 25/45; J. 27/50.

92. Asādhuṃ sādhuṇā jine.

One should overcome an evil person by virtue.

Dh. 25/45; J. 27/50.

93. Jine kadariyaṃ dānena.

One should overcome a miserly person by charity.

Dh. 25/45; J. 27/50.

94. Saccenālikavādinam.

One should overcome a liar by truthfulness.

Dh. 25/45; J. 27/50.

๕. ทานวรรค คือ หมวดทาน.

๕๕. นตฺถิ จิตฺเต ปสนฺนํหิ อปฺปกา นาม ทกฺขิณา.
เมื่อจิตเลื่อมใสแล้ว ทักขิณาทานชื่อว่าน้อย
ย่อมไม่มี.

ขุ. วิมาน. ๒๖/๘๒.

๕๖. วิเจยฺย ทานํ สุกตฺตปฺปสตฺถํ.

การเลือกให้ อันพระสุกตทรงสรรเสริญ.

ส. ส. ๑๕/๓๐. ขุ. ขา. อฏฺฐก. ๒๗/๒๔๕. เปต. ๒๖/๑๕๗.

๕๗. พาธา หเว นปฺปสํสนฺติ ทานํ.

คนพาลเท่านั้น ย่อมไม่สรรเสริญทาน.

ขุ. ๕. ๒๕/๓๘.

๕๘. ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ.

ผู้ให้ ย่อมผูกไมตรีไว้ได้.

ส. ส. ๑๕/๓๑๖.

๕๙. ททมาโน ปิโย โหติ.

ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก.

อง. ปญฺจก. ๒๒/๔๔.

9. Dānavagga - Section of Charity or Donation.

95. **Natthi citte pasannamhi
appakā nāma dakkhiṇa.**

A gift is never of little value when it is given
with a sacrificial purpose.

Vv. 26/82.

96. **Viceyya dānaṃ sugatappasatthaṃ.**

A discriminating charity is recommended by the
Buddha.

S. 15/30; J. 27/249; Pv. 26/197.

97. **Bālā have nappasamsanti dānaṃ.**

Only the fools do not recommend charity.

Dh. 25/38.

98. **Dadaṃ mittāni ganthati.**

Giving brings friendship.

S. 15/316.

99. **Dadamāno piyo hoti.**

A giver is always beloved.

A. 22/44.

๑๐๐. สุขสุส ทาทา เมธาวิ สุขัม โส อธิกจฺจติ.
ปราชณฺญํผู้ให้ความสุข ย่อมได้รับความสุข.
อจ. ปญจก. ๒๒/๔๕.

๑๐๑. เสฏฺฐนุทโท เสฏฺฐมฺเปติ ฌานํ.
ผู้ให้สิ่งประเสริฐ ย่อมถึงฐานะที่ประเสริฐ.
อจ. ปญจก. ๒๒/๕๖.

๑๐๒. อกฺกสฺมี ทานํ ททตํ อกฺกํ ปุณฺณํ ปวตฺตมฺติ
อกฺกํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ.
เมื่อให้ทานในวัดอุอันเลิศ บุญอันเลิศ อายุ
วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และกำลังอันเลิศ ก็เจริญ.
(พุทธ) ข. อิติ. ๒๕/๒๕๕.

๑๐๓. อกฺกทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร
ทึมายุ ยสฺวา โหติ ยตฺถ ยตฺถุปฺปชฺชติ.
ผู้ให้สิ่งที่เลิศ ให้สิ่งที่ดี ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อม
เป็นผู้มีอายุยืน มียศในภพที่ตนเกิด.
(พุทธ) อจ. ปญจก. ๒๒/๕๖.

**100. Sukhassa dātā medhāvī
sukham so adhigacchati.**

A giver of happiness usually gains happiness for himself.

A. 22/45.

101. Setṭhandado setṭhamupeti ṭhānam.

A giver of the excellent things usually gains them for himself.

A. 22/56.

**102. Aggasmim dānam dadatam
aggam puñnam pavaddhati
aggam āyu ca vaṇṇo ca
yaso kitti sukham balam.**

When one dispenses a charity to the excellent one, his excellent merit multiplies. So also are his age, complexion, rank, honour, happiness and strength.

(Buddha)

Iti. 25/299.

**103. Aggadāyī varadāyī
setṭhadāyī ca yo naro
dīghāyu yasavā hoti
yattha yatthūpapajjati.**

In every birth he who gives out what is excellent, nicest and choicest will be endowed with long life and nobility.

(Buddha)

A. 22/56.

๑๐๔. ปุพฺเพ ทานาทิกํ ทตฺวา อิทานิ ลภตี สุขํ
มูเลว สิญฺจิตํ โหติ อकुเค จ ผลทายกํ.

ให้ทานเป็นต้นก่อน จึงได้สุขบัดนี้ เหมือนรด
น้ำที่โคนให้ผลที่ปลาย.

สทฺทสารตฺถชาลินี.

๑๐๕. ยถา วาริวหา ปุรา ปริปุเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ.

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาครให้เต็มได้ฉันใด,
ทานที่ให้แต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่ผู้ละไปแล้วฉันนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ขุ. ๒๔/๑๐.

๑๐๖. โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาทิ อุปสฺสยํ
อมตฺนทโท จ โส โหติ โย ฌมฺมมฺนุสาสติ.

ผู้ใดให้ที่พิกอาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้สิ่งทั้งปวง,
ผู้ใดสอนธรรม ผู้นั้นชื่อว่าให้อมตะ.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๔๔.

**104. Pubbe dānādikam datvā
idāni labhatī sukham
mūleva siñcitam hoti
agge ca phaladāyakam.**

Present happiness is the result of charity and other merits previously done. This can be seen in a tree which bears fruit at its top after the roots have been watered.

Saddasaratthachalini.

**105. Yathā vārivahā pūrā
paripūrenti sāgaram
evameva ito dinnam
petānam upakappati.**

Just as the ocean is filled by great rivers which are full, the dedicated charity dispensed here is received by the deceased.

(Buddha)

Kh. 25/10.

**106. So ca sabbadado hoti
yo dadāti upassayam
amatandado ca so hoti
yo dhammamanusāsati.**

He gives all who gives a dwelling place. He gives immortality who gives instructions of Righteousness.

(Buddha)

S. 15/44.

๑๐๗. อนุนโท พลโท โหติ วตุถโท โหติ วณฺณโท
ยานโท สุขโท โหติ ทีปโท โหติ จกฺขุโท.

ผู้ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ผู้ให้ผ้าชื่อว่าให้ผิว
พรรณ ผู้ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ผู้ให้
ประทีปโคมไฟชื่อว่าให้จักขุ.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๔๔.

๑๐๘. อเทยฺเยสุ อทฺทํ ทานํ เทยฺเยสุ โย ปเวจฺจติ
อาปาสุ พยสนํ ปตฺโต สหายํ อธิจฺจติ.

ผู้ใดไม่ให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ย่อมให้ใน
คนที่ควรให้, ผู้นั้นประสบความเสื่อมเพราะอันตราย
ย่อมได้สหาย.

(โพธิสutt)

ข. ขา. จตุกก. ๒๗/๑๒๕.

**107. Annado balado hou
vatthado hoti vaṇṇado
yānado sukhado hoti
dīpado hoti cakkhudo.**

One gives strength who gives rice. He gives beauty who gives clothes. He gives happiness who gives vehicles. He gives the eyes who gives a light.

(Buddha)

S. 15/44.

**108. Adeyyesu adadamṃ dānamṃ
deyyesu yo pavecchati
āpāsu byasanamṃ patto
sahāyamṃ adhigacchati.**

He who does not give to an unworthy person and helps a worthy person finds friends in time of need through his misfortunes.

(Bodhisatta)

J. 27/129.

๑๐. ทุกขวรรค คือ หมวดทุกข์.

๑๐๕. สงฺขารา ปรมมา ทุกฺขา.
สังขาร เป็นทุกข์อย่างยิ่ง.

ขุ. ฐ. ๒๕/๔๒.

๑๑๐. ทฬิตุทฺธิยํ ทุกฺขํ โลกเ.
ความจน เป็นทุกข์ในโลก.

อจ. ฉก. ๒๒/๓๕๔.

๑๑๑. อธิณาทานํ ทุกฺขํ โลกเ.
การกู้หนี้ เป็นทุกข์ในโลก.

นัย- อจ. ฉก. ๒๒/๓๕๔.

๑๑๒. ทุกฺขํ อนาโถ วิหฺรติ.
คนไม่มีที่พึ่ง อยู่เป็นทุกข์.

นัย- อจ. ทสก. ๒๔/๒๗, ๓๑.

๑๑๓. ทุกฺขํ เสติ ปฺราชิโต.
ผู้แพ้ ย่อมอยู่เป็นทุกข์.

ส. ส. ๑๕/๑๒๒. ขุ. ฐ. ๒๕/๔๒.

10. Dukkhavagga - Section of Sorrow or Suffering.

109. Saṅkhārā paramā dukkhā.

Transient things are the greatest (seat of) suffering.

Dh. 25/42.

110. Daḷiddiyaṃ dukkhaṃ loke.

Poverty is a cause of suffering.

A. 22/394.

111. Ināḍānaṃ dukkhaṃ loke.

Being in debt is a cause of suffering.

A. 22/394.

112. Dukkhaṃ anātho viharati.

A person without any protector lives a life of suffering.

A. 24/27, 31.

113. Dukkhaṃ seti parājito.

The defeated are loaded with suffering.

S. 15/122; Dh. 25/42.

๑๑๔. อภิญจัน นานุปตุนติ ทุกุขา.
ทุกุขิ ย่อมไม่ตกถึงผู้หมดกังวล.

ขุ. ๖. ๒๕/๔๔.

๑๑๕. ปิยานํ อทสุสนํ ทุกุขิ.
การพลัดพรากจากสิ่งที่รักก่อให้เกิดทุกุขิ.

(พุทฺธ)

ขุ. ๖. ๒๕/๔๓.

๑๑๖. อปฺปิยานนฺจ ทสุสนํ ทุกุขิ.
การพบเห็นสิ่งที่ไม่รักทำให้เกิดทุกุขิ.

(พุทฺธ)

ขุ. ๖. ๒๕/๔๓.

114. Akiñcanam nānupatanti dukkhā.

Never can suffering befall him who has no hope nor worry.

Dh. 25/44.

115. Piyanam adassanam dukkham.

To part from the beloved causes suffering.

(Buddha)

Dh. 25/43.

116. Appiyānañca dassanam dukkham.

To associate with the hated causes suffering.

(Buddha)

Dh. 25/43.

๑๑. ธรรมวรรค คือ หมวดธรรม.

๑๑๗. ธรรมโม รหโท ออกทุกโม.

ธรรมเหมือนห้วงน้ำไม่มีตม.

ขุ. ขา. ฉก. ๒๗/๒๐๒.

๑๑๘. ธรรมโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ.

ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำสุขมาให้.

ส. ส. ๑๕/๕๘. ขุ. ส. ๒๕/๓๖๐. ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๐

ขุ. เถร. ๒๖/๓๑๔.

๑๑๙. ธรรมโม หเว รกฺขติ ธรรมจारी.

ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม.

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๐. ขุ. เถร. ๒๖/๓๑๔.

๑๒๐. น ทุกฺกตฺติ คจฺจนฺติ ธรรมจारी.

ผู้ประพฤติธรรม ไม่ไปสู่ทุกคติ.

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๐. ขุ. เถร. ๒๖/๓๑๔.

๑๒๑. ธรรมเม จิตฺตํ น วิชหาติ กิตฺติ.

เกียรติ ย่อมไม่ละผู้ตั้งอยู่ในธรรม.

อง. ปญจก. ๒๓/๕๑.

11. Dhammavagga - Section of Righteousness.

117. Dhammo rahado akaddamo.

The Dhamma is like a lucid lake.

J. 27/202.

118. Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti.

- Always conducive to happiness is the Dhamma which is well-practised.

S. 15/58; Sn. 25/360; J. 27/290; Thag. 26/314.

119. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ.

The virtuous are protected by their own virtues.

J. 27/290; Thag. 26/314.

120. Na Duggatiṃ gacchati dhammacāri.

The virtuous never go to a realm of misery.

J. 27/290; Thag. 26/314.

121. Dhamme ṭhitam na vijahāti kitti.

Honour is always due to the virtuous.

A. 23/51.

๑๒๒. ธมฺเม จิตฺตา เยน กโรนฺติ ปาปํ.
ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่ทำบาป.

อฎ. จตุกก. ๒๑/๒๕.

๑๒๓. ธมฺมํ จเร สุจริตํ.
พึงประพฤติธรรมให้สุจริต.

ขุ. ๕. ๒๕/๓๘. ขุ. อ. ๒๕/๓๖๖.

๑๒๔. นภณฺจ ทูเร ปจฺวี จ ทูเร
ปาริ สมุทฺทสุส ตทาหุ ทูเร
ตโต หเว ทูรตฺรํ วทนฺติ
สตนฺจ ธมฺโม อสตนฺจ ราช.

เขากล่าวว่า พ้ากับดินไกลกัน และฝั่งทะเลก็
ไกลกัน แต่ธรรมของสัตบุรุษกับของอสัตบุรุษไกล
กันยิ่งกว่านั้น.

ขุ. ขา. อสีติ. ๒๘/๑๔๓.

122. Dhamme ʒhitā ye na karonti pāpakam.

The virtuous never commit a sin.

A. 21/25.

123. Dhammam care sucaritam.

Let a man do good for the sake of goodness.

Dh. 25/38; Ud. 25/366.

**124. Nabhañca dūre paṭhavi ca dūre
pāram samuddassa tadāhu dūre
tato have dūrataram vadanti
satañca dhammo asatañca rāja.**

Far is the earth from the sky. Far are the shores of the ocean from each other. But much farther still is the nature of the virtuous one from that of the wicked one.

J. 28/143.

๑๒๕. ยทา จ พุทธา โลกสุมี อุปุปชชุนติ ปภงฺกรา
เต อิมํ ฌมมํ ปกาเสนฺติ ทุกฺขุปัสสมคามินิ.

เมื่อพระพุทธเจ้าผู้ทำความสว่างเกิดขึ้นในโลก,
พระองค์ย่อมประกาศธรรมสำหรับดับทุกข์นี้.

(สาริปุตต)

ขุ. ปฏิ. ๓๑/๔๑๘.

๑๒๖. เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ฌมฺเม ฌมฺมานวตฺติโน
เต ชนา ปารเมสฺสฺสนฺติ มจฺจุเชยฺยํ สฺสทฺตฺตรํ.

ชนเหล่าใดประพฤติธรรม ในธรรมที่พระพุทธ-
เจ้ากล่าวดีแล้ว, ชนเหล่านั้นจักข้ามแดนมฤตยูที่
ข้ามได้ยาก.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๒๖.

๑๒๗. โย อิจฺเณ ทิพฺพโกคฺคณฺจ ทิพฺพมายุํ ยสํ สุขํ
ปาปานิ ปริวชเชตฺวา ติวริํ ฌมฺมมาจเร.

ผู้ใดปรารถนาโภคทรัพย์ อายุ ยศ สุข อัน
เป็นทิพย์, ผู้นั้นพึงงดเว้นบาปทั้งหลาย แล้วประ-
พฤติสุจริตธรรม ๓ อย่าง.

(ราชธิดา)

ขุ. ขา. มหา. ๒๘/๓๐๖.

**125. Yadā ca buddhā lokasmim
uppajjanti pabhaṅkarā
te imam dhammam pakāsentī
dukkhūpasamaḡāminam.**

With the advent of the Buddhas who are the torch-bearers, the Doctrine leading to the extinction of suffering is thereby proclaimed.

(Sariputta)

P. 31/418

**126. Ye ca kho sammadakkhāte
dhamme dhammānuvattino
te janā pāramessanti
maccudheyyam suduttaram.**

Those who follow the well-preached Doctrine of the Buddha will be able to cross over the sway of death which is extremely difficult to go beyond and reach the bank (of Nibbana).

(Buddha)

Dh. 25/26

**127. Yo icche dibbabhogāna
dibbamāyum yasam sukham
pāpāni parivajjetvā
tividham dhammamācare.**

Those who wish for divine wealth, life, glory and happiness should avoid doing all kinds of evil and should also practise the three phases of Right Conduct (physical, verbal and mental).

(Rajadhita)

J. 38/106

๑๒๘. อุจฺจนฺท สิเนหฺมตฺตโน
กมุทํ สารทิกวํ ปาณินา
สนฺติมกฺกเมว พุรุหย
นิพฺพานํ สุคเตนฺ เทสิตํ.

จงเด็ดเยื่อใยของตนเสีย เหมือนเอาฝ่ามือเด็ด
บัวในฤดูแล้ง จงเพิ่มพูนทางสงบ (ให้ถึง) พระ-
นิพพานที่พระสุคตแสดงแล้ว.

(พุทธ)

ข. ธ. ๒๕/๕๓.

๑๒๙. จเช ธนํ องฺควรสฺส เหตุ
องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปี สพฺพํ
จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต.

พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ, เมื่อรักษาชีวิต
พึงสละอวัยวะ, เมื่อค้ำนึ่งถึงธรรม พึงสละอวัยวะ
ทรัพย์ และแม้ชีวิต ทุกอย่าง.

(โพธิสุต)

ข. ขา. อสตี. ๒๘/๑๔๗.

**128. Ucchinda sinehamattano
kumudam sārādikam va pāṇinā
santimaggameva brūhaya
nibbānam sugatena desitam.**

Pull out your love for yourself like a man who uproots a summer lotus. Then try to develop the path to serenity pointed out by the Buddha.

(Buddha)

Db. 25/53.

**129. Caje dhanam āṅgavarassa hetu
āṅgam caje jīvitam rakkhamāno
āṅgam dhanam jīvitañcāpi sabbam
caje naro dhammamanussaranto.**

Let a man sacrifice his wealth for the sake of his limb. Let him sacrifice his limb for his life's sake. But, with respect to righteousness, let him part with his wealth, limb, life and all.

(Bodhisatta)

J. 28/147.

๑๓๐. ชีรนุติ เว ราชรณา สุจิตตา
อโธ สรีรมุปี ชรั อูเปติ
สตนุจ ฌมุโม น ชรั อูเปติ
สนุโต หเว สพุถิ ปเวทยนุติ.

ราชรถอันงดงามย่อมคร่ำคร่า แม้ร่างกายก็เข้า
ถึงชรา ส่วนธรรมของสัตบุรุษย่อมไม่เข้าถึงชรา
สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นย่อมรู้จักกันได้.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๑๐๒.

๑๓๑. เต ฌายิโน สาทติกา นิจุจํ ทพุหปรกุกมา
มุสนุติ ธีรา นิพพานํ โยกกุเขมํ อนุตฺตรํ.

ผู้ฉลาดนั้นเป็นผู้เพ่งพินิจ มีเพียรติดต่อบากบัน
มั่นคงเป็นนิตย์ ย่อมถูกต้องพระนิพพานอันปลอด
จากโยคะ หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้.

(พุทธ)

ข. ธ. ๒๕/๑๘.

**130. Jīranti ve rājarathā sucittā
atho sarīrampi jaram upeti
satañca dhammo na jaram upeti
santo have sabbhi pavedayanti.**

A royal chariot, however splendidly decorated, will become old. Even the body is approaching its decay. The virtuous nature, however, never deteriorates. For the virtuous always understand each other.

(Buddha)

S. 15/102.

**131. Te jhāyino sātatikā
niccam dalhaparakkamā
phusanti dhīrā nibbānam
yogakkhemam anuttaram.**

Wise men, equipped with meditation, constant effort and steady progress will attain the supreme Nibbana, which is free from all kinds of bondage.

(Buddha)

Dh. 25/18.

๑๓๒. นายอุตร โพษมาตปลา นายอุตร อินทุริยสวรรค์
นายอุตร สัพพนิสุสสุกา โสตุถิ ปสุสามิ ปาณิน.
เรา (ตถาคต) ไม่เห็นความสวัสดิ์ของสัตว์
ทั้งหลาย นอกจากปัญญา ความเพียร ความระวังตัว
และการสลละสิ่งทั้งปวง.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๗๕.

๑๓๓. เย สนุตจิตฺตา นิปกา สติมนฺโต จ ฉายิโน
สมฺมา ฌมฺมํ วิปสุสนฺติ กามesu อนเปกฺขิโน.
ผู้มีจิตสงบ มีปัญญาเครื่องรักษาตัว มีสติ เป็น
ผู้เพ่งพินิจ ไม่เื่อยไยในกาม ย่อมเห็นธรรมโดยชอบ.

(พุทธ)

ขุ. อิติ. ๒๕/๒๖๐.

**132. Nāññatra bojjhātapasā
nāññatra indriyasamvarā
nāññatra sabbanissaggā
sotthim passāmi pāṇinam.**

I (Buddha) see no greater causes of security for all beings than wisdom, effort, self-control and giving up of all things.

(Buddha)

S. 15/75.

**133. Ye santacittā nipakā
satimanto ca jhāyino
sammā dhammam vipassanti
kāmesu anapekkhino.**

Those whose minds are calm, who are self-possessed, mindful, concentrated and ignore sensual pleasures will rightly understand the nature of all things.

(Buddha)

It. 25/260.

๑๒. ปกิณณกวรรค คือ หมวดเบ็ดเตล็ด.

๑๓๔. หิริโศตตปฺปิยญฺเวย โลกํ ปาเลติ สาธุกํ.
หิริและโศตตปปะ ย่อมรักษาโลกไว้เป็นอันดี.

ว. ๖.

๑๓๕. โลโกปคฺฤณมฺภิกา เมตฺตา.
เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก.

ว. ๖.

๑๓๖. อรติ โลกนาสิกา.
ความริษยาเป็นเหตุทำโลกให้ฉิบหาย.

ว. ๖.

๑๓๗. อาโรคฺยุปรมา ลาภา.
ความไม่มีโรค เป็นลาภอย่างยิ่ง.

ม. ม. ๑๓/๒๘๑. พุ. ธ. ๒๕/๔๒.

๑๓๘. กาโล ชฺสตี ภูตานิ สพฺพาเนว สหคฺตนา.
กาลเวลา ย่อมกินสรรพสัตว์พร้อมทั้งตัวมันเอง.

พุ. ชา. ทุก. ๒๗/๕๕.

12. Pakiṇṇakavagga - Section of Miscellaneous.

134. Hiriottappiyaññeva

lokaṃ pāleti sādhukaṃ.

Shame of sin and fear of its results help to prevent the world from destruction.

V.V.

135. Lokopatthambhikā mettā.

Loving-kindness cements the people of the world.

V.V.

136. Arati lokanāsikā.

Jealousy leads to destruction of all sides.

V.V.

137. Ārogyaparamā lābhā.

Health is the supreme wealth.

M. 13/281; Dh. 25/42.

138. Kālo ghasati bhūtāni

sabbāneva sahattanā.

Time eats up all beings as well as itself.

J. 27/95.

๑๓๘. สัพพัญญูเจ ปจวี ทชฺชา นากตณฺณุมภีรธาเย.
ถึงให้แผ่นดินทั้งหมด ก็ยังคนอกตัญญูให้จงรักไม่ได้.

ช. ขา. เอก. ๒๗/๒๓.

๑๔๐. หนนฺติ โภคา ทุมฺเมธํ.
โภคทรัพย์ ย่อมฆ่าคนมีปัญญาทราวม.

ช. ๖. ๒๕/๖๓.

๑๔๑. สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ.
สักการะ ย่อมฆ่าคนชั่วเสียบ.

วิ. จุล. ๗/๑๗๒. ส. ส. ๑๕/๒๒๖. ส. นิ. ๑๖/๒๘๔.

๑๔๒. นตฺถิ โลเก รโห นาม ปาปกมฺมํ ปกฺกพฺพโต.
ชื่อว่าที่ลับของผู้ทำบาปกรรม ไม่มีในโลก.

อญ. ติก. ๒๐/๑๘๕. ช. ขา. จตุกก. ๒๗/๑๓๑.

๑๔๓. โภคา สนนิจยํ หนฺติ วมฺมิโกวุปจียติ.

โภคทรัพย์ของผู้ครองเรือนดี ย่อมถึงความ
พอกพูน เหมือนจอมปลวกกำลังก่อขึ้น.

ที. ปาฎิ. ๑๑/๒๐๒.

**139. Sabbāñce paṭhavim dajja
nākataññumabhirādhaye.**

An ungrateful person cannot be satisfied even with the gifts of the whole world.

J. 27/23.

140. Hananti bhogā dummedham.

Wealth always leads the fool to destruction.

Dh. 25/63.

141. Sakkāro kāpurisaṃ Hanti.

Praise always leads the vicious to destruction.

Vin. 7/172; S. 15/226; S. 16/284.

**142. Natthi loke raho nāma
pāpakammaṃ pakubbato.**

Never is there a secret place for those who commit a sin.

A. 20/189; J. 27/131.

**143. Bhogā sannicayaṃ yanti
vammikovūpacīyati.**

Just like the accumulation of an ant-hill, his wealth increases when he knows how to manage the household affairs.

D. 11/202.

๑๔๔. รูปี ชีรติ มจฺจัน นามโศตฺตํ น ชีรติ.
ร่างกายของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ.
ส. ส. ๑๕/๕๕.

๑๔๕. อตีตํ นานวากเมยฺย.
ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว.
ม. อุป. ๑๔/๓๔๘.

๑๔๖. นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ.
ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง.
ม. อุป. ๑๔/๓๔๘.

๑๔๗. อิตฺถิธฺตโต สุรธาธฺตโต อภฺขธฺตโต จ โย นโร
ลทฺธํ ลทฺธํ วินาสฺสตี ตํ ปฺรภาวโต มุขํ.
คนใดเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา และนักเลง
การพนัน ย่อมล้างผลาญทรัพย์ที่ตนได้แล้ว, ข้อนั้น
เป็นเหตุแห่งผู้ฉิบหาย.

(พุทธ)

สุ. ขุ. ๒๕/๓๔๗.

**144. Rūpaṃ jīraṭi maḥḥānaṃ
nāmaḡottaṃ na jīraṭi.**

The human body dies, but not honour and fame.

S. 15/59.

145. Atītaṃ nānvāḡameyya.

Don't brood over the past.

M. 14/348.

146. Nappaṭikaṅkhe anāḡataṃ.

Don't worry about the future.

M. 14/348.

**147. Itthidhutto surādhutto
akkhadhutto ca yo nara
laddhaṃ laddhaṃ viṇāseti
taṃ parābhavato mukhaṃ.**

One who is given to women, drinking and gambling ruins what he has obtained. Such is the cause of destruction.

(Buddha)

Su. 25/347.

๑๔๘. อนวภูจิตจิตตสุส ลหุจิตตสุส ทุพฺภินโน
นิจฺจํ อทฺฐวสีลสุส สุขภาโว น วิชฺชติ.

เมื่อมีจิตใจไม่หนักแน่น เป็นคนใจเบา มัก
ประทุษร้ายมิตร มีความประพฤติกลับกลอกเป็นนิตย
ย่อมไม่มีความสุข.

(สังคิลโพธิสตุค)

ช. ขา. จตุกก. ๒๗/๑๔๒.

๑๔๙. ยถาปี มุเล อนุปทุทเว ทพฺเห
ฉินฺโนปิ รุกฺโข ปุนเรว รุหติ
เอวมฺปิ ตณฺหานุสเย อนฺนุหเต
นิพฺพตฺตติ ทุกฺขมิตํ ปุณฺปุณฺนี.

เมื่อรากยังมั่นคงไม่มีอันตราย ต้นไม้แม้ถูกตัด
แล้วย่อมงอกได้อีกฉันใด, เมื่อต้นหนาลึดยังไม่ถูก
กำจัดแล้ว ทุกข์นี้ย่อมเกิดรำไปฉันนั้น.

(พทุธ)

ช. ๕. ๒๕/๖๐.

**148. Anavatṭhitacittassa
lahucittassa dubbhino
niccam addhuvasīlassa
sukhabhāvo na vijjati.**

He is unhealthy because his mind is always flitting and restless and because he is given to violent and immoral acts.

(Singilabodhisatta)

J. 27/142.

**149. Yathāpi mūle anupaddave dalhe
chinnopi rukkhō punareva rūhati
evampi tanhānusaye anūhate
nibbattati dukkhamidaṃ punappunam.**

Just as a tree, cut down but not uprooted, will grow again, so will the suffering when the latent craving is not eradicated.

(Buddha)

Dh. 25/60.

๑๕๐. โย เว ตํ สหตี ชมฺวี ตณฺหํ โลเก ทุรจฺจยํ
โสกา ตมฺหา ปปตฺนติ อุตฺพินฺทุว โปกฺขรา.

ผู้ใดครอบงำตัณหาลามก อันสว่างได้ยากในโลก
ความโศรกทั้งหลายย่อมตกไปจากผู้นั้น เหมือน
หยาดน้ำตกจากใบบัวฉะนั้น.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๖๐.

๑๕๑. สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสลสฺสุปฺสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

การไม่ทำบาปทั้งปวง การยังกุศลให้ถึงพร้อม
การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว, ๓ ข้อนี้เป็นคำสั่งสอน
ของท่านผู้รู้ทั้งหลาย.

(พุทธ)

พ. ฐ. ๒๕/๓๘.

**150. Yo ve taṃ sahaṭī jammim
taṇhaṃ loke duraccayam
sokaṃ tamhā papatanti
udabinduva pokkharā.**

Sorrow falls off him who has accomplished
the most difficult task of overcoming the vicious thirst,
as the drop of water falls off the lotus - leaf.

(Buddha)

Db. 25/60.

**151. Sabbapāpassa akaraṇam
kusalassūpasampadā
sacittapariyodapanam
etaṃ buddhānasāsanam.**

Not to do evil. To do good. To purify the mind.
These are the Buddhas' instructions.

(Buddha)

Db. 25/39.

๑๓. ปัญญาบรรค คือ หมวดปัญญา.

๑๕๒. ปัญญา โลกสุมิ ปชุโชโต.
ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก.

ส. ส. ๑๕/๖๑.

๑๕๓. ปัญญา นรานํ รตนํ.
ปัญญาเป็นรัตนะของนรชน.

ส. ส. ๑๕/๕๐.

๑๕๔. ปัญญา ว ธเนน เสโย.
ปัญญาเทียบประเสริฐกว่าทรัพย์.

นัย-ม. ม. ๑๓/๔๑๓. นัย-ขุ. เถร. ๒๖/๓๗๕.

๑๕๕. ปัญญาชีวิตี วิตมาหุ เสฏฺฐํ.
ปราชาญ์กล่าวชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่า
ประเสริฐสุด.

ส. ส. ๑๕/๕๘,๓๑๕. ขุ. ส. ๒๕/๓๖๐.

๑๕๖. ปัญญา ยตถํ วิปสฺสตี.
คนย่อมนเห็นเนื้อความด้วยปัญญา.

อง. สุตตก. ๒๓/๓.

13. Paññāvagga - Section of Wisdom or Knowledge.

152. Paññā lokasmi pajjoto.

Wisdom is the brightest light in the world.

S. 15/61.

153. Paññā narānaṃ ratanaṃ.

Wisdom is man's brightest gem.

S. 15/50.

154. Paññāva dhanena seyyo.

Wisdom is better than wealth.

M. 13/413; Thag. 26/379.

155. Paññājivī jīvitamaṃhu setṭham.

A life guided by wisdom is an excellent one.

Sam sa., Khu. su.

156. Paññāyattham vipassati.

A person can understand the meaning (of Dhamma) because of his wisdom.

A. 23/3.

๑๕๗. ปณฺญา หิ เสฏฺฐา กุสลา วทนฺติ
นกุขตฺตราชาริว ตารกานํ
สีลํ สีริ จาปี สตณฺจ ธมฺโม
อนฺวายิกา ปณฺณวโต ภวนฺติ.

คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาประเสริฐ เหมือน
พระจันทร์ประเสริฐกว่าดาวทั้งหลาย แม้ศีลสิริและ
ธรรมของสัตบุรุษยอมไปตามผู้มีปัญญา.

(สรวกฺกโพธิสฺสฺต)

ขุ. ขา. จคฺคทาพฺส. ๒๗/๕๔๑.

๑๕๘. ยสํ ลทฺธาน ทุมฺเมโธ อนตฺถํ จรติ อตฺตโน
อตฺตโน จ ปเรสณฺจ หีสาย ปฏิปชฺชติ.

คนมีปัญญาทราวม ได้ยศแล้วยอมประพฤติสิ่งที่
ไม่เป็นประโยชน์แก่ตน ย่อมปฏิบัติเพื่อเบียดเบียน
ทั้งตนและผู้อื่น.

(หตฺถาจรย)

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๕๔๐.

๑๕๙. มตฺตาสุขปริจฺจาคา ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ
จเช มตฺตาสุขํ ธีโร สมฺปสฺสํ วิปฺลํ สุขํ.

ถ้าพึงเห็นสุขอันไพบุลย์ เพราะยอมเสียสละสุข
ส่วนน้อย ผู้มีปัญญาแลเห็นสุขอันไพบุลย์ ก็ควร
สละสุขส่วนน้อยเสีย.

(มุตฺถ)

ขุ. ธ. ๒๕/๕๓.

**157. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti
nakkhattarājāriva tārakānaṃ
sīlaṃ sirī cāpi sataṅca dhammo
anvāyikā pañnavato bhavanti.**

Wisdom, say the intelligent persons, is the best,
as is the moon among all the stars. Discipline, glory
and other virtuous natures follow the wise man.

(Sarabhangabodhisatta)

3 27/541.

**158. Yasam laddhāna dummedho
anattamaṃ carati attano
attano ca paresaṅca
himsāya paṭipajjati.**

Having obtained power, the fool usually
corrupts himself, and also hurts himself as well as
others through his actions.

(Matthachariya)

1 27/43

**159. Mattāsukhapariccāgā
passe ce vipulaṃ sukhaṃ
caje mattāsukhaṃ dhiro
sampaṃsaṃ vipulaṃ sukhaṃ.**

Seeing that perfect happiness can be attained
by sacrificing the inferior one a wise man should
abandon it for the sake of the perfect one.

(Buddha)

Dh. 25/5.1

๑๖๐. ปณฺณวณฺโฑ ตถาวาที สีเสสุ สุตฺตมาหิตํ
เจโตสมถมนุยุตฺตํ ตํ เว วิญญู ปสฺสเร.
ผู้ร่ำล้อมสรรเสริญคนมีปัญญา พุดจริง ตั้งมั่น
ในศีล ประกอบความสงบใจนั้นแล.

(มหาทสุตฺตปฺเถร)

พ. เถร. ๒๖/๕๐๐.

**160. Paññavantam tathāvādim
sīlesu susamāhitam
cetosamathamanyuttam
tam ve viññū pasamsare.**

Being wise, truthful, self-controlled in the code of discipline and devoted to the practice of serenity, he is always praised by the intelligent persons.

(Maha Kassapathera)

Thag. 26/400.

๑๔. ปาปพรรค คือ หมวดบาป.

๑๖๑. อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ ปาปการี อุกยตุถ โสจติ
โส โสจติ โส วิหณฺณติ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน.

ผู้ทำบาป ย่อมเศร้าโศกในโลกนี้ ละไปแล้วก็
เศร้าโศก ชื่อว่าเศร้าโศกในโลกทั้งสอง. เขาเห็น
กรรมอันเศร้าหมองของตน จึงเศร้าโศกและเดือดร้อน.

(พุทธ)

ช. ๓. ๒๕/๑๗.

๑๖๒. อุกฺพิณฺทฺนิปาเตน อุกฺกมฺโกปี ปุริติ
อาปุริติ พาโล ปาปสฺส โถกํ โถกํปี อาจินฺ.

แม้หม้อน้ำยังเต็มด้วยหยาดน้ำฉันใด, คนเขลา
สั่งสมบาปแม้ทีละน้อย ๆ ก็เต็มด้วยบาปฉันนั้น.

(พุทธ)

ช. ๓. ๒๕/๓๑.

๑๖๓. ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส หเรยฺย ปาณินา วิสํ
นาพฺพณํ วิสมนฺเวติ นคฺติ ปาเป อุกฺพฺพโต.

ถ้าฝ่ามือไม่มีแผล ก็พึงนำยาพิษไปด้วยฝ่ามือ
ได้ ยาพิษซึมเข้าฝ่ามือไม่มีแผลไม่ได้ฉันใด, บาป
ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่ทำฉันนั้น.

(พุทธ)

ช. ๓. ๒๕/๓๑.

14. Pāpavagga - Section of Sin or Evil.

161. **Idha socati pecca socati
pāpakāri ubhayattha socati
so socati so vihaññati
disvā kammakiliṭṭhamattano.**

A sinful person, having realized his evil deeds, has to experience a twofold regret, i.e., in this present life and in the hereafter.

(Buddha)

Dh. 25/17.

162. **Udabindunipātena
udakumbhopi pūrati
āpūrati bālo pāpassa
thokaṃ thokaṃpi ācinam.**

Even as a water-pot can be filled by the dripping of water, so a wicked man can be filled by his gradually accumulative evils.

(Buddha)

Dh. 25/31.

163. **Pāṇimhi ce vaṇo nāssa
hareyya pāṇinā visam
nābbaṇam visamanveti
natthi pāpam akubbato.**

He whose hand is not wounded can carry poison. A poisonous liquid cannot seep into such an unwounded hand, nor can evil befall one who has done no wrong.

(Buddha)

Dh. 25/31.

๑๖๔. วาณิโชน ภยํ มคฺคํ อปฺปสตฺโต มหฺตฺตโน
วิสํ ชีวิตฺตกาโมว ปาปานิ ปรีวชฺชเย.

ควรงดเว้นบาปเสีย เหมือนพ่อค้ามีพวคน้อย
มีทรัพย์มาก เว้นหนทางที่มีภัย และเหมือนผู้รัก
ชีวิตเว้นยาพิษเสียฉะนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ๓. ๒๕/๓๑.

๑๖๕. น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ สชฺชชฺชีรํ มุจฺจติ
ททนต์ พาลมฺนเวติ ภูสฺมาจฺจนฺโนว ปาวโก.

บาปกรรมที่ทำแล้วย่อมนไม่เปลี่ยนแปลง เหมือน
นมสดที่รีดในวันนั้น, บายย่อมนตามเผาคนเขลา
เหมือนไฟที่เถ้ากลบไว้.

(พุทธ)

ขุ. ๓. ๒๕/๒๔.

**164. Vāṇijova bhayaṃ maggaṃ
appasattho mahaddhano
visaṃ jīvitukāmo
pāpāni parivajjaye.**

Let a man avoid evil as does a merchant, having only few companions but possessing great wealth, avoid a dangerous road, or as does a person, still clinging to life, avoid a poison.

(Buddha)

Dh. 25/31.

**165. Na hi pāpaṃ kataṃ kammaṃ
sajjukhīraṃva muccati
dahantaṃ bālaṃanveti
bhasmācchannova pāvako.**

Evil, like milk freshly obtained during the day, does not undergo a change. Its burning effect, however, follows the evil-doer like a fire covered with ashes.

(Buddha)

Dh. 25/24.

๑๕. ปุณฺณวรรค คือ หมวดบุญ.

๑๖๖. ปุณฺณํ โจรเรหิ ทูหริ.
บุญอันโจรนำไปไม่ได้.

ส. ส. ๑๕/๕๐.

๑๖๗. ปุณฺณํ สุขํ ชีวิตสงฺขมฺหิ.
บุญนำสุขมาให้ในเวลาสิ้นชีวิต.

พ. ธ. ๒๕/๕๕.

๑๖๘. สุโข ปุณฺณสฺส อจฺจโย.
ความสังสมขึ้นซึ่งบุญ นำสุขมาให้.

พ. ธ. ๒๕/๓๐.

๑๖๙. ปุณฺณานิ ปรโลกสฺมี ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ.
บุญเป็นที่พึงของสัตว์ในโลกหน้า.

ส. ส. ๑๕/๒๖. อจฺ. ปญฺจก. ๒๒/๔๔.

พ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๔.

15. Puññavagga - Section of Merit.

166. Puññam corehi dūharam.

Merit cannot be robbed.

S. 15/50.

167. Puññam sukham jīvitasaṅkhayamhi.

Merit gives consolation in the dying hour.

Dh. 25/59

168. Sukho puññassa uccayo.

Happiness comes from accumulated merit.

Dh. 25/30.

169. Puññani paralokasmim
patiṭṭhā honti pāṇinam.

Merit provides a sheltering-place in the hereafter.

S. 15/26; A. 22/44; J. 27/294.

๑๗๐. อิธ นนุทติ เปจจ นนุทติ
กตปุณฺโณ อุกยตฺถ นนุทติ
ปุณฺณํ เม กตฺนุติ นนุทติ
ภิกฺขุโย นนุทติ สุกฺตี กโต.

ผู้ทำบุญแล้วย่อมยินดีในโลกนี้ ตายแล้วย่อม
ยินดี ชื่อว่าย่อมยินดีในโลกทั้งสอง, เขาย่อมยินดี
ว่าเราทำบุญไว้แล้ว ไปสู่สุคติย่อมยินดียิ่งขึ้น..

(พุทธ)

พ. ๖. ๒๕/๑๗.

๑๗๑. ปุณฺณณฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุณฺปุณฺ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุณฺณสฺส อจฺจโย.

ถ้าบุรุษจะพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อย ๆ
ควรทำความพอใจในบุญนั้น การสั่งสมบุญนำความ
สุขมาให้.

(พุทธ)

พ. ๖. ๒๕/๓๐.

**170. Idha nandati pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati
puñnam me katanti nandati
bhiyyo nandati sugatim gato.**

He who has done meritorious deeds rejoices both in his present life and in the hereafter. In this present life he rejoices that he has done good deeds. In the hereafter he will rejoice all the more.

(Buddha)

Dh. 25/17.

**171. Puññānce puriso kayirā
kayirāthenam punappunam
tamhi chandam kayirātha
sukho puññassa uccayo.**

If a man wants to do good, let him do it often and be glad of doing it, for happiness is the outcome of the accumulation of good deeds.

(Buddha)

Dh. 25/30.

๑๗๒. มาวมณฺเณถ ปุณฺณสุส น มตฺตํ อากมิสุสติ
อุทพินฺทุนิปาเตน - อุทกฺกมุโกปี ปุริติ
อาปุริติ ธีโร ปุณฺณสุส โลกํ โลกํปี อาจิณฺ.

ไม่ควรดูหมิ่นต่อบุญว่ามีประมาณน้อยจักไม่
มาถึง, แม้หม้อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตกลง
ฉันใด, ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญแม้ทีละน้อย ๆ ย่อมเต็ม
ได้ด้วยบุญฉันนั้น.

(พุทธ)

พ. ถ. ๒๕/๓๑.

๑๗๓. สหาโย อตฺถชาตสุส โหติ มิตฺตํ ปุณฺปุณฺ
สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตฺตํ สมฺปรายิกํ.

สหายเป็นมิตรของคนผู้มีความต้องการเกิดขึ้น
บ่อย ๆ, บุญทั้งหลายที่ตนทำเอง บุญนั้นจะเป็น
มิตรในสัมปรายภพ.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๕๑.

172. **Māvamaññetha puññassa
na mattam āgamissati
udabindunipātena
udakumbhopi pūrati
āpūrati dhīro puññassa
thokam thokampi ācinam.**

Let a man not look down upon a small amount of good deeds, thinking that it will not bear fruit. This can be represented as a water-pot which can be filled by the dripping of water. A wise man, gradually accumulating his merits, will at length attain its perfection.

(Buddha)

Db. 25/31.

173. **Sahāyo atthajātassa
hoti mittam punappunam
sayam katāni puññāni
tam mittam samparāyikam.**

Just as a companion becomes a real friend of him who is in need of help, so is the accumulated merit to the person in the hereafter.

(Buddha)

S. 15/51.

๑๖. ปุคคลวรรค คือ หมวดบุคคล.

๑๗๔. สาธุ โข ปณฺฑิตโต นาม.

ชื่อว่าบัณฑิตย่อมทำประโยชน์ให้สำเร็จได้แล.

ส. ส. ๑๕/๓๐๕. พุ. ขา. เอก. ๒๗/๓๒.

๑๗๕. ปณฺฑิตโต สีสสมฺปนฺโน ชลํ อकुทิว ภาสติ.

บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมรุ่งเรืองเหมือน
ไฟสว่าง.

ที. ปาฎิ. ๑๑/๒๐๒.

๑๗๖. อนตฺถํ ปรีวชฺเชติ อตฺถํ คณฺหาติ ปณฺฑิตโต.

บัณฑิตย่อมเว้นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ถือเอา
แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์.

อง. จตุกก. ๒๑/๕๕.

๑๗๗. ทนฺโต เสฏฺโจ มนุสฺเสสุ.

ในหมู่มนุษย์ ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุด.

พุ. ๕. ๒๕/๕๗. พุ. มหา. ๒๕/๒๕๑. พุ. อุ. ๓๐/๗๔.

16. Puggalavagga - Section of Persons.

174. Sādhu kho paṇḍito nāma.

A wise man is helpful in all places.

S. 15/309; J. 27/32.

175. Paṇḍito sīlasampanno jalam aggīva bhāsati.

A wise man equipped with morality shines like a blazing fire.

D. 11/202.

176. Anattham parivajjeti attham gaṇhāti paṇḍito.

A wise man avoids what is shameful and accepts what is beneficial.

A. 21/59.

177. Danto setṭho manussesu.

He who has well-trained himself is the best among mankind.

Dh. 25/57; Nd' 29/291; Nd' 30/74.

๑๗๘. มหาการุณิโก นาโถ.

ท่านผู้เป็นที่พึง ประกอบด้วยกรุณายิ่งใหญ่.

ส. ม.

๑๗๙. กุสโล จ ชหาคี ปาปกั.

คนฉลาด ย่อมละบาป.

ที. มหา. ๑๐/๑๕๕. พุ. อุ. ๒๕/๒๑๕.

๑๘๐. นยํ นยติ เมธาवी.

คนมีปัญญา ย่อมแนะนำทางที่ควรแนะนำ.

พุ. ขา. เทรส. ๒๗/๓๕๕.

๑๘๑. สนุโต น เต เย น วทนุติ ชมมํ.

ผู้ใดไม่พูดเป็นธรรม ผู้นั้นไม่ใช่สัตบุรุษ.

ส. ส. ๑๕/๒๗๐.

๑๘๒. สนุโต สตุตหิตะ รตา.

สัตบุรุษยินดีในการเกื้อกูลสัตว์.

ชาตกกุฏกถา ๑/๒๓๐.

๑๘๓. สนุโต สกุกปฺรายนา.

สัตบุรุษมีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า.

ส. ส. ๑๕/๒๗. พุ. ขา. ทุก. ๒๗/๖๔.

178. Mahākāruṇiko nātho.

The Buddha, the world's refuge, is an All-Compassionate One.

P.B.

179. Kusalo ca jahāti pāpakam.

A wise man gets rid of evil deeds.

D. 10/159; Ud. 25/215.

180. Nayamṃ nayati medhāvī.

A wise man's instruction is instructive.

J. 27/355.

181. Santo na te ye na vadanti dhammam.

Whoever does not speak according to the Dhamma is not a virtuous one.

S. 15/270.

182. Santo sattahite ratā.

The virtuous always take delight in helping other sentient beings.

J. 1/230.

183. Santo saggaparāyanā.

The virtuous are destined to a birth in the realm of bliss.

S. 15/27; J. 27/64.

๑๘๔. สตฤจ กนุโธ ปฏิวาตเมติ.

กลิ่นของสัตบุรุษย่อมหวนทวนลมได้.

อญ. ติก. ๒๐/๒๕๑. พุ. ภ. ๒๕/๒๒.

๑๘๕. โย พาโล มณฺณติ พาลุย์ ปณฺทิตโต วาปี เตน โส.

คนโง่รู้สึกกว่าตนโง่ จะเป็นผู้ฉลาดเพราะเหตุนั้น
ได้บ้าง.

พุ. ภ. ๒๕/๒๓.

๑๘๖. อสนฺโต นิริยํ ยนฺติ.

อสัตบุรุษย่อมไปนรก.

ส. ส. ๑๕/๒๗. พุ. ขา. มุก. ๒๗/๖๔.

๑๘๗. สุวิชาโน ภวํ โหติ.

ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ.

พุ. ส. ๒๕/๓๔๖

๑๘๘. กรุ โหติ สการโว.

ผู้เคารพย่อมมีผู้เคารพ.

พุ. ขา. มหา. ๒๘/๑๕๔

184. Satañca gandho paṭivātameti.

The fame of the virtuous spreads even against the wind.

A. 20/291; Dh. 25/22.

185. Yo bālo maññati bālyam .

paṇḍito vāpi tena so.

A fool who knows he is a fool is in a way not the real fool.

Dh. 25/23.

186. Asanto nirayam yanti.

The vicious go to hell.

S. 15/27; J. 27/64.

187. Suvijāno Bhavam hoti.

A well-educated person always makes his progress.

Sn. 25/346.

188. Garu hoti sagāravo.

He who pays his respect is always respected.

J. 28/154.

๑๘๘. วนุทโก ปฎิวุทนํ.
ผู้ไหว้ยอมได้รับไหว้ตอบ.

พ. ขา. มหา. ๒๘/๑๕๔.

๑๘๙. เนกาสี ลภเต สุขํ.
ผู้กินคนเดียวไม่ได้ความสุข.

พ. ขา. ทวารทส. ๒๗/๓๓๓.

๑๙๐. นตฺถิ โลเก อนินฺนุทิตฺ.
คนไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก.

พ. ธ. ๒๕/๔๕.

๑๙๑. อติตฺกฺโข จ เวรฺวา.
คนแข่งกระด้างก็มีเวร.

พ. ขา. ทวารทส. ๒๒/๓๓๕.

๑๙๒. น อฺชฺชฺฏตา วิตถํ ภาณนฺตฺติ.
คนตรงไม่พูดคลาดความจริง.

พ. ขา. จตฺกุก. ๒๗/๑๒๘.

๑๙๓. อาหุเนยฺยา จ ปุตุตฺตานํ.
มารดาบิดาเป็นที่นับถือของบุตร.

ภ. ติก. ๒๐/๑๖๘. อ. จตฺกุก. ๒๑/๕๒. พ. อิติ. ๒๕/๓๑๔.

189. Vandako paṭivandanam.

He who greets is always greeted.

J. 28/154.

190. Nekāsi labhate sukham.

He who eats alone does not find happiness.

J. 27/333.

191. Natthi loke anindito.

Never is there a person who is not blamed.

Dh. 25/45.

192. Atitikkho ca veravā.

A harsh person usually brings hatred upon himself.

J. 22/339.

193. Na ujubhūtā vitatham bhaṇanti.

An honest person does not make a false statement.

J. 27/128.

194. Āhuneyyā ca puttānam.

Parents are the children's highest source of worship.

A. 20/168; A. 21/92; It. 25/314.

๑๕๕. ปุพฺพชาจรียาติ วุจฺจเร.

มารดาบิดาท่านว่าเป็นบุรพชาจารย์(ของบุตร).

อญ. ติก. ๒๐/๑๖๘. อญ. จตุกก. ๒๑/๕๒. พุ. อิติ. ๒๕/๓๑๔.

๑๕๖. ภคฺคา ปณฺณามิตฺติยา.

สามีเป็นเครื่องปรากฏของสตรี.

ส. ส. ๑๕/๕๗.

๑๕๗. สุตฺตฺตา เสฏฺฐา ภรียานํ.

บรรดาภริยาทั้งหลาย ภริยาผู้เชื่อฟังเป็นผู้ประเสริฐ.

ส. ส. ๑๕/๑๐.

๑๕๘. โย จ ปุตุตานมสุสโว.

บรรดาบุตรทั้งหลาย บุตรผู้เชื่อฟังเป็นผู้ประเสริฐ.

ส. ส. ๑๕/๑๐.

๑๕๙. คุณฺวา จาคฺตโน คุณํ.

ผู้มีความดี จงรักษาความดีของตนไว้.

ส. ส.

195. Pubbācariyāti vuccare.

Parents are the children's first teachers.

A. 20/168; A. 21/92; It. 25/314.

196. Bhattā paññaṇamitthiyā.

A husband ennobles the life of a wife.

S. 15/57.

197. Sussūsā seṭṭhā bhariyānaṃ.

Of all the wives, an obedient one is the best.

S. 15/10.

198. Yo ca puttānamassavo.

Of all the children, an obedient one is the best.

S. 15/10.

199. Guṇavā cāttano guṇaṃ.

The virtuous always safeguard thier virtues.

S.s.

๒๐๐. อจฺจยํ เทสยนุตินํ โย เจ น ปฏิคฺคณฺหติ
โกปนฺตโร โทสกรุ ส เวรํ ปฏิมุจฺจติ.

เมื่อเขาขอโทษ ถ้าผู้ใดมีความขุ่นเคือง โกรธจัด
ไม่ยอมรับ ผู้นั้นชื่อว่าหมกแวงไว้.

(เทวตา)

ศ. ส. ๑๕/๓๔.

๒๐๑. เอวํ กิจฺจนาภโต โปโส ปิตุ อปริจารโก
ปิตริมิจฺจนาจริตฺวาน นิริยํ โส อุปฺปชฺชติ.

ผู้ที่มีมารดาบิดาเลี้ยงมาได้โดยยากอย่างนี้
ไม่บำรุงมารดาบิดา ประพฤติผิดในมารดาบิดาย่อม
เข้าถึงนรก.

(โสณโหริสฺสุต)

ช. ขา. สุตฺตติ. ๒๘/๖๖.

๒๐๒. เตชวาปี หิ นโร วิจกฺขโณ
สกุทโต พหุชนสฺส ปุชิตो
นารีนํ วสฺสกโต น ภาสติ
ราหูนา อุปฺหโตว จนฺทิตฺมา.

ถึงเป็นคนมีเดช มีปัญญาเฉียบแหลม อันคน
เป็นอันมากสักการบูชา อยู่ในอำนาจของสตรีเสียแล้ว
ย่อมไม่รู้งเรื่องเหมือนพระจันทร์ถูกพระราหูบังฉะนั้น.

(พุทฺธ)

ช. ขา. อสฺสิตฺติ. ๒๘/๑๒๗.

**200. Accayam desayantīnam
yo ce na paṭigaṇḥati
kopantaro dosagaru
sa veram paṭimuccati.**

One who is given to anger and ill-will, thereby refusing to forgive others' faults which have been confessed, heaps hatred upon himself.

(Devata)

S. 15/34.

**201. Evam kicchābhato poso
pitu aparicārako
pītari micchācaritvāna
nirayam so upapajjati.**

He who was brought up with difficulty by his parents but does not minister to their wants and behave wrongly towards them, is doomed to enter the realm of misery (hell).

(Sonabodhisatta)

J. 28/66.

**202. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujanassa pūjito
nārīnam vasaṅgato na bhāsati
rāhunā upahatova candimā.**

An eclipsed moon enjoys no brightness or splendour, nor does a man who is under a woman's influence, even though he may be influential, wise; respected and worshipped by the public.

(Buddha)

J. 28/127.

๒๐๓. ทูเร สนฺโต ปกาเสนฺติ หิมวณฺโฑว ปพฺพโต
อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺติจิตฺตา ยถา สรา.

สัตว์บุรุษทั้งหลายย่อมปรากฏได้ในที่ไกลเหมือน
ภูเขาหิมวันต์ อสัตบุรุษทั้งหลาย ถึงในที่นี้ก็ไม่ปรากฏ
เหมือนลูกศรที่ยิงไปกลางคั่นฉะนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๕๕.

๒๐๔. ธีโร โภเค อธิคมฺม สงฺกณฺหาติ จ ฅาตเก
เตน โส กิตฺติ ปปฺโปติ เปจฺจ สกฺเค ปโมทติ.

ผู้มีปรีชาได้โภคะแล้ว ย่อมสงเคราะห์หมู่ญาติ,
เพราะการสงเคราะห์นั้น เขาย่อมได้เกียรติ ละไปแล้ว
ย่อมบันเทิงในสวรรค์.

(โพธิสตฺ)

ขุ. ขา. ฉกฺก. ๒๗/๒๐๕.

๒๐๕. มชฺฐวา มณฺเฑตี พาโล ยาว ปาปี น ปจฺจติ
ยथा จ ปจฺจตี ปาปี อถ ทุกฺขํ นิคจฺจติ.

ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล คนเขลายังเข้าใจว่า
มีรสหวาน, แต่บาปให้ผลเมื่อใด คนเขลาย่อมประสบ
ทุกข์เมื่อนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๒๔.

**203. Dūre santo pakāseṇti
himavantova pabbato
asantetthā na dissanti
rattikhittā yathā sarā.**

The virtuous, like the Himalayas, appear from far away, while the vicious, like an arrow shot into the dark of the night, always disappears.

(Buddha)

Dh. 25/55.

**204. Dhīro bhoge adhigamma
saṅgaṇhāti ca nātaka
tena so kittim pappoti
pecca sagge pamodati.**

A wise man, having obtained wealth, usually helps his relatives. He is accordingly beloved here and will also rejoice in the hereafter.

(Bodhisatta)

J. 27/205.

**205. Madhuvā maññati bālo
yāva pāpaṃ na paccati
yadā ca paccatī pāpaṃ
atha dukkhaṃ nigacchati.**

As long as an evil deed does not bear fruit, so long will the fool imagine it as sweet. But when it bears fruit, he will then experience suffering.

(Buddha)

Dh. 25/24.

๒๐๖. ยสุส ปาป กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺตึมา.
ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้ว ละเสียได้ด้วยกรรมดี, ผู้นั้น
ย่อมยังโลกนี้ให้สว่าง เหมือนพระจันทร์พ้นจากเมฆ
ฉะนั้น.

(องฺคุติมาถ)

ม. ม. ๑๓/๔๘๗.

๒๐๗. ยสุส รุกฺขสุส ฉายาย นิสึเทยฺย สเยยฺย วา
น ตสุส สาขํ ภณฺเชยฺย มิตฺตทุพฺโพ หิ ปาปโก.
บุคคลนั่งหรือนอน (อาศัย) ที่ร่มเงาต้นไม้ใด
ไม่ควรรบกวนกิ่งต้นไม้ นั้น, เพราะผู้ประทุษร้ายมิตร เป็น
คนเลวทราม.

(โพธิสตฺต)

ขุ. ขา. มหา ๒๘/๒๖.

๒๐๘. โย มาตฺรํ ปิตฺรํ วา มจฺโจ ชมฺเมน โปสฺติ
อิเชว นํ ปสฺสฺนฺติ เปจฺจ สกฺเค ปโมทฺติ.
ผู้ใดย่อมเลี้ยงมารดาโดยธรรม บัณฑิตย่อม
สรรเสริญผู้นั้นในโลกนี้, เขาจะไปแล้ว ย่อมบันเทิง
ในสวรรค์.

(สุวณฺณสามโพธิสตฺต)

ขุ. ขา. มหา. ๒๘/๑๕๖.

**206. Yassa pāpaṃ katamaṃ kammaṃ
kusalena pithiyati
somamaṃ lokamaṃ pabhāseti
abbhā muttova candimā.**

Just as the moon, merging from the clouds,
does brilliantly shine, so does a person, by doing
good, leave his past evils behind.

(Aṅkulimal)

M. 13/487.

**207. Yassa rukkhassa chāyāya
nisideyya sayeyya vā
na tassa sākhaṃ bhañjeyya
mittadubbo hi pāpako.**

He should not break the branches of a tree
under whose shade he used to sleep or sit. For a
wicked man is he who betrays his friend.

(Bodhisatta)

J. 28/26.

**208. Yo mātaram pitaram vā
macco dhammena posati
idheva namaṃ pasamsanti
pecca sagge pamodati.**

He who duly supports his parents is always
praised in this very life. He will also rejoice in the
hereafter.

(Suwannasam Bodhisatta)

J. 28/196.

๑๗. มัจจุรกร กือ หมวมฤตยู.

๒๐๙. สพุพ ฎทปริยนต์ เอว มจจัน ชีวต.

ชีวตของสัตว์เหมื่อนภษณะดิน ซึ่งล้วนมีความ
สลายเป็นที่สุด.

ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. พุ. สุ. ๒๕/๔๔๘. พุ. มหา ๒๕/๑๔๕.

๒๑๐. น มียุขมานัน ฌนมนเวติ กิณจ.

ทรัพย์สักนิตกิติตตามคนตายไปไม่ได้.

ม. ม. ๑๓/๔๑๒. พุ. เถร. ๒๖/๓๗๘.

๒๑๑. อฑุฒา เจว ทพิททา จ สพุเพ มจจุปรายนา.

ทั้งคนมี ทั้งคนจน ล้วนมีความตายเป็นเบื้อง
หน้า.

ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. พุ. ขา. เอก. ๒๗/๓๑๗.

๒๑๒. ททรา จ มหนุตตา จ เย พาลตา เย จ ปณทิตตา

สพุเพ มจจวส ยนติ สพุเพ มจจุปรายนา.

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเขลา ทั้งฉลาด ล้วนไปสู่
อำนาจแห่งความตาย ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า.

(พุทธ)

นัย-ที. มหา. ๑๐/๑๔๑. พุ. สุ. ๒๕/๔๔๘.

17. Maccuvagga - Section of Death.

209. **Sabbam bhedapariyantam
evam maccāna jīvitam.**

The lives of sentient beings are like the clay-pots,
which are destined to break sooner or later.

D. 10/141; Sn. 25/448; Nd¹ 29/145.

210. **Na miyyamānam dhanamanveti kiñci.**

Even a piece of coin cannot follow its possessor
after his death.

M. 13/412; Thag. 26/378.

211. **Aḍḍhā ceva daḷiddā ca
sabbe maccuparāyanā.**

All beings, the rich as well as the poor, are
all doomed to death.

D. 10/141; J 27/317.

212. **Daharā ca mahantā ca
ye bālā ye ca paṇḍitā
sabbe maccuvasam yanti
sabbe maccuparāyanā.**

All sentient beings, whether young or old, foolish
or wise, are to go to the power of death, which is
their destination.

(Buddha)

D. 10/141; Sn. 25/448.

๒๑๓. ยถา ทณฺฑเทน โคปาโล คาโว ปาเชติ โจรํ
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายํ ปาเชนฺติ ปาณินํ.

ผู้เลี้ยงโค ย่อมมต้อนฝูงโคไปสู่ที่หากินด้วยพลอง
ฉันใด, ความแก่และความตาย ย่อมมต้อนอายุของ
สัตว์มีชีวิตไปฉันนั้น.

(พุทธ)

ขุ. ธ. ๒๕/๓๓.

๒๑๔. ยถา วาริวโห ปุโร วเห รุกฺเข ปกุลเช
เอวํ ชราย มรณฺน วุยฺหนฺเต สพฺพปาณิน.

ห้วงน้ำที่เต็มฝั่ง ฟุ้งพัดต้นไม้ซึ่งเกิดที่ตลิ่งไป
ฉันใด, สัตว์มีชีวิตทั้งปวง ย่อมถูกความแก่และความ
ตายพัดไปฉันนั้น.

(กัมมัฏทสัทท)

ขุ. ขา. มหา. ๒๘/๑๖๔.

๒๑๕. อจฺเจนฺติ กาลา ตรยนฺติ รตฺติโย
วโยคฺณา อญฺฺพุพฺพํ ชนฺนฺติ
เอตํ ภยํ มรณฺเ เปกฺขมาโน
ปฺปญฺณานิ กชฺชราถ สุขาวทานิ.

กาลย่อมล่วงไป ราตรีย่อมผ่านไป ชั้นแห่งวัย
ย่อมละลำดับไป ผู้เลี้ยงเห็นภัยในมรณะนั้น ฟุ้งทำ
บุญอันนำสุขมาให้.

(กัมมัฏทสัทท)

ธ. ส. ๑๕/๘๕.

**213. Yathā daṇḍena gopālo
gāvo pājeti gocaram
evam jarā ca maccu ca
āyum pājenti pāṇinam.**

Just like the cowherd drives out his cattle to pasture with a stave, so do old age and death drive out the life of man.

(Buddha)

D. 25/33

**214. Yathā vārivaho pūrō
vahe rukkhe pakūlaje
evam jarāya maraṇena
vuyhante subbapāṇino.**

Just as a flood sweeps away with its current the trees on either bank, so are the lives of sentient beings swept away by decay and death.

(Demyabodhisatta)

J. 28/164

**215. Accenti kālā tarayanti rattiyo
vayogunā anupubbam jahanti
etaṃ bhayaṃ maraṇe pekkhamāno
puññāni kayirātha sukhāvahāni.**

Time passes on. Days and nights elapse. Periods of life follow one another in turn. Knowing the danger of death, let a man perform happiness-producing merits.

(Nandadevaputta)

S. 15/27

๑๘. มิตรวรก คือ หมวดมิตร.

๒๑๖. มาตา มิตุตฺ สเก ฆเร.

มารดาเป็นมิตรในเรือนของตน.

ส. ส. ๑๕/๕๐.

๒๑๗. สหาโย อตุตฺชาตสฺส โหติ มิตุตฺ ปุณฺปุณฺ.

สหายเป็นมิตรของคนผู้มีความต้องการเกิดขึ้นเนื่องๆ.

ส. ส. ๑๕/๕๑.

๒๑๘. สพฺพตุถ ปุชิตो โหติ โย มิตุตานํ น ทฺพฺภติ.

ผู้ไม่ประทุษร้ายมิตรย่อมมีผู้บูชาในที่ทั้งปวง.

ขุ. ขา. นวก. ๒๗/๕๔.

๒๑๙. มิตุตฺทฺพฺโก หิ ปาปโก.

ผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวแท้

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๗.

18. Mittavagga - Section of Friendship or Companion.

216. **Mātā mittam̐ sake ghare.**

A mother is a real friend at home.

S. 15/50.

217. **Sahāyo atthajātassa
hoti mittam̐ punappunam̐.**

A real friend is helpful in time of need.

S. 15/51.

218. **Sabbattha pūjito hoti
yo mittānam̐ na dubbhati.**

He who never takes advantage of his friend
is always respected.

J. 27/54.

219. **Mittadubbho hi pāpako.**

He who takes advantage of his friend is
absolutely bad.

J. 27/297.

๒๒๐. ภริยา ปรมมา สขา.
ภริยาเป็นเพื่อนสนิท.

ส. ส. ๑๕/๕๑.

๒๒๑. นตฺถิ พาเล สหายตา.
ความเป็นสหายไม่มีในคนพาล.

วิ. มหา. ๕/๓๓๖. ม. อ. ๑๔/๒๕๗. พ. ๕. ๒๕/๒๓, ๕๕.

๒๒๒. สเจ ลภถ นิปกํ สหายํ จเรยฺย เตนตฺตมโน สติมา.
ถ้าได้สหายผู้รอบคอบ ฟังพอใจมีสติเที่ยวไปกับเขา.

วิ. มหา. ๕/๓๓๖. ม. อ. ๑๔/๒๕๗.

220. Bhariyā paramā sakhā.

A wife is a best friend.

S. 15/51.

221. Natthi bāle sahāyatā.

Never can a person expect friendship from the vicious.

Vin. 5/336; M. 14/297; Dh. 25/23, 59.

**222. Sace labhetha nipakamṃ sahāyam
careyya tenattamano satimā.**

Having a good friend one should follow him and his instructions.

Vin. 5/336; M. 14/297.

๑๕. วาจาพรรค คือ หมวดวาจา.

๒๒๓. โมกฺโข กุลฺยาณิยา สาธุ.

เปล่งวาจางามยังประโยชน์ให้สำเร็จ.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๒๘.

๒๒๔. หทยสฺส สทิสฺสี วาจา.

วาจาเช่นเดียวกับใจ.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๑๓๘.

๒๒๕. มุตฺวา ตปฺปติ ปาปิกํ.

คนเปล่งวาจาช่วยอมตือดร้อน.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๒๘.

๒๒๖. พุฏฺจสฺส ผรุสา วาจา.

คนโกรธมีวาจาหยาบ.

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๗๓.

๒๒๗. สํโหวหาเรน โสเจยฺย เวทิตพฺพํ.

ความสะอาดพึงรู้ได้ด้วยถ้อยคำ.

นัย. ขุ. อ. ๒๕/๑๗๘.

๒๒๘. ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย.

ควรกล่าวแต่วาจาที่ไม่ยังตนให้เดือดร้อน.

ส. ส. ๑๕/๒๗๘. ขุ. อ. ๒๕/๔๑๑.

19. Vācāvagga - Section of Speech.

223. Mokkho Kalyāṇiyā sādhu.

The nice words are beneficial.

J. 27/28.

224. Hadayassa sadisī vācā.

The words of the virtuous are the same as their thoughts.

J. 27/138.

225. Mutvā tappati pāpikam.

Those who utter harsh words usually have to regret.

J. 27/28.

226. Duṭṭhassa pharusā vācā.

An angry person usually utters harsh words.

J. 27/273.

227. Saṃvohārena soceyyam veditabbam.

Cleanliness of the mind may be known through words.

Ud. 25/178.

**228. Tameva vācam bhāseyya
yāyattānam na tāpaye.**

Never say what you will regret.

S. 15/278; Sn. 25/411.

๒๒๘. นาติเวลล์ ปภาเสยฺย น คุณฺหิ สพุพทา ลียา
อวิกิณฺณํ มิคํ วาจํ ปตฺเต กาลे อุทธีริเย.

ไม่ควรพูดจนเกินกาล ไม่ควรนิ่งเสมอไป
เมื่อถึงเวลาก็ควรพูดพอประมาณ ไม่พั่นเผื่อ.

(พุทธ)

ขุ. ขา. มหา. ๒๘/๓๓๘.

๒๓๐. โย นินฺทิตฺยํ ปสฺสตี ตํ วา นินฺทตี โย ปสฺสตีโย
วิจิณาตี มุเขน โส กลี กลินา เตน สุขํ น วินฺทตี.

ผู้ใดสรรเสริญคนควรดี หรือติคนที่ควรสรร-
เสริญ, ผู้นั้นย่อมเก็บโทษด้วยปาก เขาไม่ได้สุขเพราะ
โทษนั้น.

(พุทธ)

อจ. จตุกก. ๒๑/๔.

๒๓๑. สจฺจํ เว อมตา วาจา
คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย.

ส. ส. ๑๔/๒๗๘. ขุ. เถร. ๒๖/๔๓๔.

**229. Nāivelam pabhāseyya
na tuṅhī sabbadā siyā
avikiṅṅam mitam vācam
patte kāle udīriye.**

One should not speak too much nor keep quiet all the time. When it is time to speak, let him speak moderately and not redundantly.

(Buddha)

J. 28/338.

**230. Yo nindiyam pasamsati
tam vā nindati yo pasamsiyo
vicināti mukhena so kalim
kaḷinā tena sukham na vindati.**

He collects evil with his own mouth when he praises one who should be blamed or blames one who should be praised. Such a person will thereby never find happiness.

(Buddha)

A. 21/4.

231. Saccam ve amatā vācā.

A truthful word is immortal.

S. 15/278; Itog. 26/434

๒๐. วิริยวรรค คือ หมวดเพียร.

๒๓๒. กาลาคตญจ น หาเปติ อตถ.

คนขยันย่อมนไม่พราประโยชน์ซึ่งตามกาล.

พ. ขา. ฉกฏ. ๒๗/๑๕๕.

๒๓๓. วิริเขน ทุกฺขมจฺเจติ.

คนล่องทุกข์ได้เพราะความเพียร.

พ. ส. ๒๔/๓๖๑.

๒๓๔. ปฏิรูปการี ชุรฺวา อฏฺฐาตา วินุทเต ฐนํ.

คนมีธุระหมั่นทำกรงานให้เหมาะเจาะ ย่อม
หาทรัพย์ได้.

ส. ส. ๑๕/๓๖๑. พ. ส. ๒๔/๓๖๑.

๒๓๕. น นิพฺพินฺนุทิกการิสฺส สมฺมทคฺโค วิปจฺจติ.

ประโยชน์ย่อมนไม่สำเร็จโดยชอบแก่ผู้ทำโดยเบื้อ
หน่าย.

พ. ขา. จกฺคทาหีส. ๒๗/๕๓๓.

20. Viriyavagga - Section of Effort or Diligence.

232. Kalagatañca na hāpeti attham.

A hard-working person never loses his chance.

J. 27/195.

233. Viriyena dukkhamacceti.

Effort is the cause of freedom from suffering.

Sn. 25/361.

**234. Patirūpakārī dhuravā
utthātā vindate dhanam.**

He who knows the proper time and place
to do his work diligently is able to earn the money.

S. 15/316; Sn. 25/361.

**235. Na nibbindiyakārissa
sammadattho vipaccati.**

He who does his duty reluctantly will never be
able to achieve any success.

J. 27/533.

๒๓๖. หิโยโยติ หิยุยติ โปโส ปเรติ ปริหายติ.

คนที่ผิดวันว่าพรุ่งนี้ยอมเสื่อม ยิ่งว่ามะรืนนี้
ก็ยิ่งเสื่อม.

ข. ขา. วิส. ๒๗/๔๖๖.

๒๓๗. อปฺปกเนปิ เมชาวี ปากฺเณน วิจกฺขโณ
สมฺภูจาเปติ อตฺตานํ อณฺเฏ อคฺคิวั สนฺธมฺ.

ผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ย่อมตั้งตนได้ด้วย
ต้นทุนแม้น้อย เหมือนคนก่อไฟน้อยขึ้นฉะนั้น.

(พุทธ)

ข. ขา. เอก. ๒๗/๒.

๒๓๘. อญฺจาทา กมฺมุเชยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิชานวา
สมํ กปฺเปติ ชีวิตํ สมฺภตํ อนฺรกฺขติ.

ผู้ขยันในหน้าที่การงาน ไม่ประมาท เข้าใจจัด
การ เลี้ยงชีพพอสมควร จึงรักษาทรัพย์ที่หามาได้.

(พุทธ)

อง. อญฺจก. ๒๓/๒๕๘.

**236. Hiyyoti hiyyati poso
pareti parihāyati.**

He who postpones until tomorrow decreases his own gain, and he who postpones until the day after tomorrow will have his own gain decreased all the more.

J. 27/466.

**237. Appakenapi medhāvī
pābhatena vicakkhaṇo
samutthāpeti attānam
anum aggimva sandhamam.**

Just as a man blows a small fire into a big flame, so a man of wisdom and discernment can make money even from a small investment.

(Buddha)

J. 27/2.

**238. Uṭṭhātā kammadheyyesu
appamatto vidhānavā
samam kappeti jīvitam
sambhatam anurakkhati.**

He who is industrious, careful, clever at managing the affairs and moderate in his mode of living, can safeguard his wealth.

(Buddha)

A. 23/298.

๒๓๘. โย จ วสุสสค์ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสขุโย วิริยํ อารภโต ทพหํ.
ผู้เกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึ่งเป็นอยู่ตั้ง
ร้อยปี ส่วนผู้ปรารภความเพียรมั่นคง มีชีวิตอยู่เพียง
วันเดียวก็ประเสริฐกว่า.

(พุทธ)

ขุ. ๕. ๒๕/๓๐.

๒๔๐. โกสขุชฺชํ ภยโต ทิสฺวา วิริยารมฺภณฺจ เขมโต
อาร์ทุทวิริยา โทถ เอสา พุทฺธานุสาสนี.
ท่านทั้งหลายจงเห็นความเกียจคร้านเป็นภัย
และเห็นการปรารภความเพียรเป็นความปลอดภัย
แล้วปรารภความเพียรเถิด นี่เป็นพุทธานุศาสนี.

(พุทธ)

ขุ. จริยา. ๓๓/๕๕๕.

๒๔๑. สพฺพทา สีสมฺปนฺโน ปญฺญวา สุตมาหิโต
อาร์ทุทวิริโย ปหิตตุโต โอมํ ตรติ ทุตฺตรํ.
ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล มีปัญญา มีใจมั่นคงดีแล้ว
ปรารภความเพียร ตั้งตนไว้ในกาลทุกเมื่อ ย่อมข้าม
โอชะที่ข้ามได้ยาก.

(พุทธ)

ส. ส. ๑๕/๗๔.

239. Yo ca vassasatam jīve
kusīto hīnavīriyo
ekāham jīvitam seyyo
viriyam ārabhato dalham.

A hundred years of a person who is lazy and inactive is not worth one day of him who has a strong effort.

(Buddha)

Dh. 25/32

240. Kosajjam bhayato disvā
viriyārambhāñca khemato
āraddhaviriya hotha
esā buddhānusāsani.

Having seen the danger of laziness and the security of diligence, you should put forth your effort. This is the Buddha's instruction.

(Buddha)

Cp. 33/595.

241. Sabbadā silasampanno
paññavā susamāhito
āraddhaviriyo pahitatto
ogham tarati duttaram.

One who is always endowed with morality, wisdom, concentration, exertion and resolution will be able to cross the Ocean (of defilements) which is very difficult to traverse.

(Buddha)

S. 15/74.

๒๑. สัตวรรค คือ หมวดศีล.

๒๔๒. สุข ยาว ชรา สิ้น.

ศีลนำสุขมาให้ตราบเท่าชรา.

พ. ธ. ๒๕/๕๕.

๒๔๓. สิ้น ก็เร็ว กลุยาณี.

ท่านว่าศีลนั้นเทียบเป็นความดี.

พ. ขา. เอก. ๒๗/๒๘.

๒๔๔. ส้วาเสน สิ้น เวทิตพุฬ.

ศีลพึงรู้ได้เพราะอยู่ร่วมกัน.

นัย- พ. อุ. ๒๕/๑๗๘.

๒๔๕. สาธุ สพุพคถ ส้วโร.

ความสำรวมในที่ทั้งปวงเป็นดี.

ส. ส. ๑๕/๑๐๖. พ. ธ. ๒๕/๖๔

๒๔๖. สิ้น รกฺเขยฺย เมธาวิ.

ปราชญ์พึงรักษาศีล.

พ. อิติ. ๒๕/๒๘๒.

21. Sīlavagga - Section of Morality.

242. Sukhaṃ yāva jarā sīlaṃ.

Morality brings happiness until old age.

Db. 25/59.

243. Sīlaṃ kireva kalyāṇaṃ.

Morality is goodness itself.

J. 27/28.

244. Saṃvāseṇa sīlaṃ veditabbaṃ.

Morality is known through association.

Ud. 25 178.

245. Sādhu sabbattha saṃvaro.

To be self-restrained in all places is a blessing at all times.

S. 15/106; Db. 25/64.

246. Sīlaṃ rakkheyya medhāvī.

A wise man should observe the law of the Morality.

It. 25/282.

๒๔๗. อาทิสถิ ปติฏฐา จ กุลยาณานนฺจ มาตุกั
ปมฺหิ สพฺพธมฺมานิ ตสฺมา สีสํ วิโสธเย.

ศีลเป็นที่พึ่งเบื้องต้น เป็นมารดาของกัลยาณ-
ธรรมทั้งหลาย เป็นประมุขของธรรมทั้งปวง เพราะ
ฉะนั้นควรชำระศีลให้บริสุทธิ์.

(สัจจถ))

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

๒๔๘. อวณฺณณฺจ อกิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วณฺณํ กิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สทา ลภตฺติ สีสฺวา.

คนผู้ทำศีลย่อมนได้รับความดีความงามและความเสีย
ชื่อเสียง ส่วนผู้มีศีลย่อมนำชื่อเสียงและความยก
ย่องสรรเสริญทุกเมื่อ.

(สัจจถ))

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๒๔๙. อิทฺเว กิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต เปจฺจ สกฺกฺเค จ สุมฺโน
สพฺพตฺถ สุมฺโน ธีโร สีสฺเสสุ สฺสุมมาหิโต.

ผู้มีปริชามั่นคงดีแล้วในศีล ย่อมได้รับชื่อเสียง
ในโลกนี้ ละไปแล้วย่อมดีใจในสวรรค์ ชื่อว่าย่อมดี
ใจในที่ทั้งปวง.

(สัจจถ))

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

247. **Ādi sīlam patitthā ca
kalyāṇānaṅca mātukam
pamukham sabbadhammānam
tasmā sīlam visodhaye.**

Morality is the first refuge, the source and the chief of all other virtues. Therefore let it be purified.

(Silavathera)

Thag. 26/358.

248. **Avanṇaṅca akittiṅca
dussīlo labhate nāro
vaṇṇam kittim pasamsaṅca
sadā labhati sīlavā.**

An immoral person usually heaps blame and disgrace upon himself, while one who acts in accordance with the Law of Morality will always receive admiration and respect.

(Silavathera)

Thag. 26/357.

249. **Idheva kittim labhati
pecca sagge ca sumano
sabbattha sumano dhīro
sīlesu susamāhito.**

In his present life a wise man who is perfectly equipped with morality is always honoured. After his death he will enter into the realm of bliss. He is thus blessed with rejoice everywhere.

(Silavathera)

Thag. 26/358.

๒๕๐. สีสํ รกฺเขยฺย เมธาวิ ปตฺตยาโน ตโย สุเข
ปสํสํ วิตุตฺติลาภญจ เปจฺจ สกฺके ปโมทนํ.

ผู้มีปัญญาเมื่อปรารถนาสุข ๓ อย่าง คือ
ความสรรเสริญ ความได้ทรัพย์ และความละไป
บันเทิงในสวรรค์ ก็พึงรักษาศีล.

(ศีลวถ)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๒๕๑. สีลวา หิ พหุ มิตฺเต สญฺญเมนาธิกจฺจติ
ทฺตุสฺสีโล ปน มิตฺเตหิ ธัสฺเต ปาปมาจฺรํ.

ผู้มีศีลย่อมได้มิตรมากด้วยความสำรวม ส่วน
ผู้ไม่มีศีล ประพฤติชั่ว ย่อมแตกจากมิตร.

(ศีลวถ)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๗.

๒๕๒. สีลํ พลํ อปฺปฏิมํ สีลํ อาวุธมุตฺตมํ
สีลํ อภรณํ เสฏฺฐํ สีลํ กวจฺมพฺภุตํ.

ศีลเป็นกำลังไม่มีที่เปรียบ ศีลเป็นอาวุธสูงสุด
ศีลเป็นเครื่องประดับอย่างประเสริฐสุด ศีลเป็นเกราะ
อย่างอัศจรรย์.

(ศีลวถ)

ขุ. เถร. ๒๖/๓๕๘.

250. **Sīlam rakkeyya medhāvī
patthayāno tayo sukhe
pasam̐sam vittilābhañca
pecca sagge pamodanam̐.**

If a wise man hopes for the threefold enjoyment of fame, wealth and happiness in the hereafter, let him sincerely practise morality.

(Sivathera)

Thag. 26/357.

251. **Sīlavā hi bahū mitte
saññamenādhigacchati
dussīlo pana mittehi
dham̐sate pāpamācaram̐.**

One who practises morality, having his words and deeds well-controlled, will be befriended by other while one who does not behave himself in accordance with morality, is given to immoral conduct, will be shut off from his friends.

(Sivathera)

Thag. 26/357.

252. **Sīlam̐ balam̐ appaṭimam̐
sīlam̐ āvudhamuttamam̐
sīlam̐ ābharanam̐ setṭham̐
sīlam̐ kavacamabbhutam̐.**

Precept or morality is the incomparable force, the greatest weapon, the most splendid ornament and the wonderful armour.

(Sivathera)

Thag. 26/358.

๒๕๓. สี่ลั เสดุ มเทศกุโข สี่ลั กนุโธ อนุตุตโร
สี่ลั วิเลปนั เสดุจ เยน วาติ ทิโส ทิสั.

คี่ลเป็นสะพานอันสำคัญ คี่ลเป็นกลินที่ไม่
มีกลินอื่นยิ่งกว่า คี่ลเป็นเครื่องลุปได้อันประเสริฐ
สุด เพราะคี่ล (มีกลิน) ขจรไปทั่วทุกทิศ.

(สี่ลางเธร)

ช. เธร. ๒๖/๓๕๘.

**253. Sīlam setu mahesakkho
sīlam gandho anuttaro
sīlam vilepanam settham
yena vāti diso disam.**

Precept or morality is the lofty bridge, the supreme aroma and the excellent perfume emitting its fragrance far and wide.

(Sivathera)

Thag. 26/358.

๒๒. สุขวรรค คือ หมวดสุข.

๒๕๔. สัพพคฺคฺก ทฺกฺกขสฺส สฺขํ ปหานํ.
ละเหตุทุกขก็ได้เป็นสุขในที่ทั้งปวง.

ขุ. ๓. ๒๕/๕๕.

๒๕๕. อพฺยาปชฺฌํ สฺขํ โลกํ.
ความไม่เบียดเบียนเป็นสุขในโลก.

วิ. มหฺว. ๔/๖. ขุ. อ. ๒๕/๘๖.

๒๕๖. นตฺถิ สนฺตฺติปรํ สฺขํ.
ความสุข (อื่น) ยิ่งกว่าความสงบไม่มี.

ขุ. ๓. ๒๕/๔๒.

๒๕๗. นิพฺพานํ ปรมํ สฺขํ.
นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง.

ม. ม. ๑๓/๒๘๑. ขุ. ๓. ๒๕/๔๒.

๒๕๘. อทสฺสเนน พาลานํ นิจฺจเมว สฺขี สฺยิยา.
จะพึงมีความสุขเป็นนิตย์ ก็เพราะไม่พบเห็นคนพาล.

ขุ. ๓. ๒๕/๔๒.

22. Sukhavagga - Section of Happiness.

254. Sabbattha dukkhassa sukham paḥānam.

Happiness is the result when the causes of suffering have been uprooted.

Dh. 25/59.

255. Abyāpajjham sukham loke.

Non-violence brings peace.

Vin. 4/6; Ud. 25/86.

256. Natthi santiparam sukham.

Peace is the highest bliss.

Dh. 25/42.

257. Nibbānam paramam sukham.

Nibbana is the highest bliss.

M. 13/281; Dh. 25/42.

258. Adassanena bālānam

niccameva sukhi siyā.

Not to be in sight of the evil persons is a source of happiness.

Dh. 25/42.

๒๕๙. สุขี สุปติ พุทฺโธ จ เยน เมตฺตา สุภาวิตา.
ผู้เจริญเมตตาดีแล้วย่อมหลับและตื่นเป็นสุข.

ว. ๖.

๒๖๐. สุขโข พุทฺธานํ อุปฺปาโท.

ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธรเจ้าทั้งหลายนำสุขมาให้.

พ. ๕. ๒๕/๔๑.

**259. Sukham supati buddho ca
yena mettā subhāvitā.**

Loving-kindness, well-practised, brings happiness at all times, no matter whether you are awake or asleep.

K.V.

260. Sukho Buddhānam uppādo.

The Buddhas' births are for the welfare of the human beings.

Dh. 25/41

๒๓. เสวนาวรรค คือ หมวดคบหา.

๒๖๑. วิสุตาสา ภยมนุเวติ.

เพราะความไว้วางใจภัยจึงตามมา.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๓๐.

๒๖๒. อติจิรั นิวาเสน ปิโย ภวติ อปฺปิโย.

เพราะอยู่ด้วยกันนานเกินไป คนที่รักก็มักหน่าย.

ขุ. ขา. เทรส. ๒๗/๓๔๗.

๒๖๓. ยํ เว เสวติ ตาทิโส.

คบคนใดก็เป็นเช่นคนนั้นแล.

ว. ๖.

๒๖๔. ทุกฺโข พาลเอหิ สฺวาโส อมิตฺเตเนว สพฺพทา.

อยู่ร่วมกับพวกพาลนำทุกข์มาให้เสมอไป
เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู.

ขุ. ๓. ๒๕/๔๒.

๒๖๕. ธีโร จ สุขสฺวาโส ฅาตีนํว สมากโม.

อยู่ร่วมกับปราชญ์นำสุขมาให้ เหมือนสมาคม
กับญาติ.

ขุ. ๓. ๒๕/๔๒.

23. Sevanāvagga - Section of Association.

261. Vissāsā bhayamanveti.

Danger comes from putting too much reliance upon others.

J. 27/30.

**262. Aticiraṃ nivāsena
piyo bhavati appiyo.**

Too much association causes the loss of love between each other.

J. 27/347.

263. Yam ve sevati tādiso.

Birds of the same feathers usually flock together.

V.V.

**264. Dukkho bālehi saṃvāso
amitteneva sabbadā.**

To associate with the vicious, like to associate with the enemy, always brings troubles.

Dh. 25/42.

**265. Dhīro ca sukhasaṃvāso
nātīnaṃva samāgamo.**

To associate with the wise, like to associate with the relatives, always brings happiness.

Dh. 25/42

๒๖๖. นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี.
ผู้คบคนเลวย่อมนเลวลง.

อง. ติก. ๒๐/๑๕๘.

๒๖๗. ทุกุโข พาเลหิ สงฺกโม.
สมาคมกับคนพาลนำทุกข์มาให้.

ขุ. ขา. นวก. ๒๗/๒๖๕.

๒๖๘. สุโข ทเว สปุริเสน สงฺกโม.
สมาคมกับสัตบุรุษนำสุขมาให้.

ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๕.

๒๖๙. น ปापชนสเสวี อจฺจนุตสุขเมธติ.
ผู้ไม่คบหากคนชั่ว ย่อมได้รับสุขส่วนเดียว.

ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๔๖.

๒๗๐. สงฺเกถว อมิตฺตสุมี.
ควรระวังในศัตรู

ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๗.

266. Nihīyati puriso nihīnasevī.

He who associates with the worse becomes worse.

A. 20/158.

267. Dukkho bālehi saṅgamo.

Suffering comes from association with the vicious.

J. 27/265.

268. Sukho have sappurisenā saṅgamo.

To associate with the virtuous is always a cause of happiness.

J. 27/55.

**269. Na pāpajanasamsevī
accantasukkhamedhati.**

He who does not associate with the evil persons will always be happy.

J. 27/46.

270. Saṅkethēva amittasmim.

It's advisable to suspect an enemy.

J. 27/57.

๒๗๑. มิตฺตสุมิมฺปิ น วิสฺสเส.

แม้ในมิตรก็ไม่ควรไว้ใจ.

ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๗.

๒๗๒. นาสุมเส กตปาปมฺหิ.

ไม่ควรไว้ใจคนทำบาป.

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๐.

๒๗๓. นาสุมเส อตฺตตฺถปญฺณมฺหิ.

ไม่ควรไว้ใจคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว.

ขุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๕๐.

๒๗๔. ตกรํ ว ปฺลาเสน โย นโร อุปฺนยฺหติ

ปตฺตทาปี สุรภี วายนฺติ เอวํ ธีรฺรูปเสวนา.

คนห่ออกฤชณาด้วยใบไม้ แม้ใบไม้ก็หอม
ไปด้วยฉันทไค, การคบกับนักปราชญ์ก็ฉันทนั้น.

(โพธิสุตต)

ขุ. ขา. วิส. ๒๗/๔๓๗.

271. Mittasmimpi na vissase.

It's also advisable not to put too much confidence in a friend.

J. 27/57.

272. Nāsmase katapāpamhi.

Don't trust the evil-doers.

J. 27/290.

273. Nāsmase Attatthapaññamhi.

Don't trust those who are selfish.

274. Tagaramṃ va palāsena

yo naro upanayhati

pattāpi surabhī vāyanti

evamṃ dhīrūpasevanā.

Just as a leaf smells sweet when it wraps up a perfume herb, so does a man gain reputation when he is befriended by the wise.

(Bodhisatta)

J. 27/437.

๒๓๕. ปุติมจุนฺ กุสกุเคน โย นโร อุปนยหติ
กุสาปี ปุติ วายนุติ เอวํ พาลูปเสวนา.

คนห่อปลาเน่าด้วยใบหญ้าคา แม่หญ้าคาก็
พลอยเหม็นเน่าไปด้วยฉันใด, การคบกับคนพาลก็
ฉันนั้น

(ราชธิดา)

ขุ. ขา. มหา. ๒๘/๓๐๓.

๒๓๖. สทฺธเรน จ เปสเลน จ
ปญฺญวตา พหุสฺสุเตน จ
สจิตฺํ หิ กเรยฺย ปญฺชิตฺโต
ภทฺโท สปฺปุริเสหิ สงฺกโม.

บัณฑิตพึงทำความเป็นเพื่อนกับคนมีศรัทธา
มีศีลเป็นที่รัก มีปัญญาและเป็นพหูสูต, เพราะการ
สมาคมกับคนดีเป็นความเจริญ.

(อานนุทเถร)

ขุ. เถร. ๒๖/๔๐๕.

๒๓๗. ปสนฺนเมว เสเวยฺย อปฺปสนฺนํ วิวชฺชเย
ปสนฺนํ ปยิริปาเสยฺย รหทฺวุทกตฺธิโก.

บุคคลควรคบผู้เลื่อมใสเท่านั้น ควรเว้นผู้ไม่
เลื่อมใส ควรเข้าไปนั่งใกล้ผู้เลื่อมใส เหมือนผู้ต้อง
การน้ำเข้าไปหาห้วงน้ำฉะนั้น.

(โพธิสตฺถ)

ขุ. ขา ปญฺญาส. ๒๘/๒๓.

**275. Pūtimaccham kusaggena
yo naro upanayhati
kusāpi pūti vāyanti
evam bālūpasevanā.**

Just as a leaf has a rotten smell when it wraps up a rotten fish, so is a person disgraced when he is befriended by the vicious person.

(Rajatheta)

J. 28/303.

**276. Saddhena ca pesalena ca
paññavatā bahussutena ca
sakhitam hi kareyya paṇḍito
bhaddo sappurisehi saṅgamo.**

A wise man should associate with a pious person who is delighted with morality and blessed with wisdom and knowledge, for it is a blessing to associate with such a person.

(Anandathera)

Thag. 26/405.

**277. Pasannameva seveyya
appasannam vivajjaye
pasannam payirupāseyya
rahadamvudakatthiko.**

Let a man associate with the pious and avoid the impious. Let him approach the pious like a thirsty person approaching the water.

(Bodhisatta)

J. 28/23.

จากประธานคณะกรรมการดำเนินงาน

เรียน ท่านพุทธศาสนิกชนผู้ใจบุญทุกท่าน

หากท่านต้องการจะใช้หนังสือ “พุทธศาสนสุภาษิต” เล่มนี้เป็นของขวัญ หรือของที่ระลึกสำหรับมอบให้กับญาติสนิทมิตรสหาย เนื่องในโอกาสวันสำคัญ ๆ ของท่าน และบุคคลใดในครอบครัวของท่านแล้ว โปรดติดต่อ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ภายในวัดบวรนิเวศวิหาร นอกจากท่านจะได้มอบของที่ระลึกซึ่งมีคุณค่าสูง ราคาประหยัดแล้ว ยังจักได้ชื่อว่าประกอบ “การให้ธรรมเป็นทาน ซึ่งชนะการให้ทั้งปวง” และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยอีกประการหนึ่ง

ขออนุโมทนา

น้อมฤดี จงพยุหะ

(นางน้อมฤดี จงพยุหะ)

ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน

จัดทำเอกสารเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พระพุทธรชินศรี

วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

PHRA BUDDHA CHINNASRI

At Wat Bovornives Viharn, Bangkok.

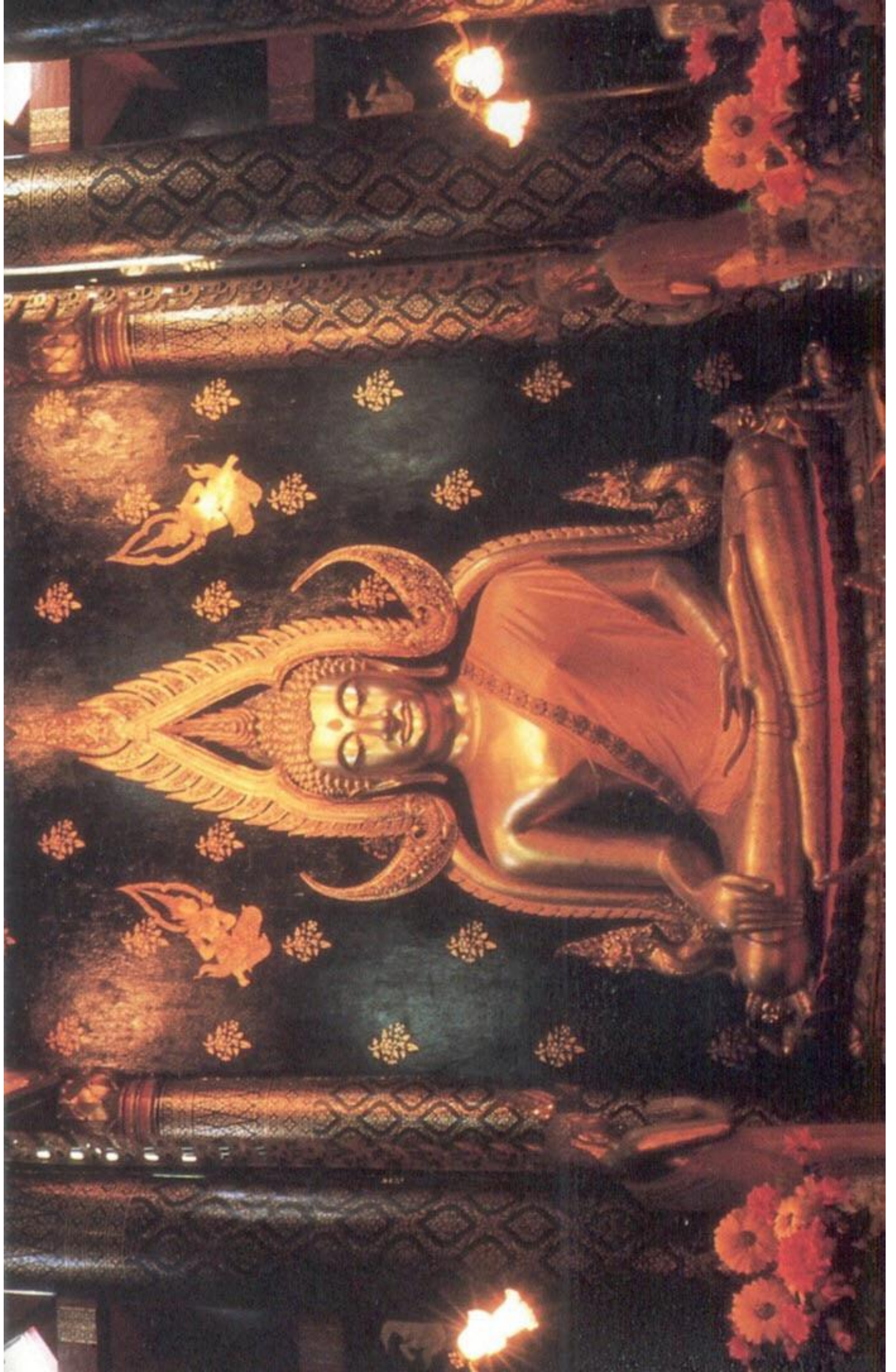

หลวงปู่พุทธโสธร

วัดโสธรวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา

LUANG BHOA BUDDHA SOTHORN

At Wat Sothorn Voraviharn, Chacheongsao Province.

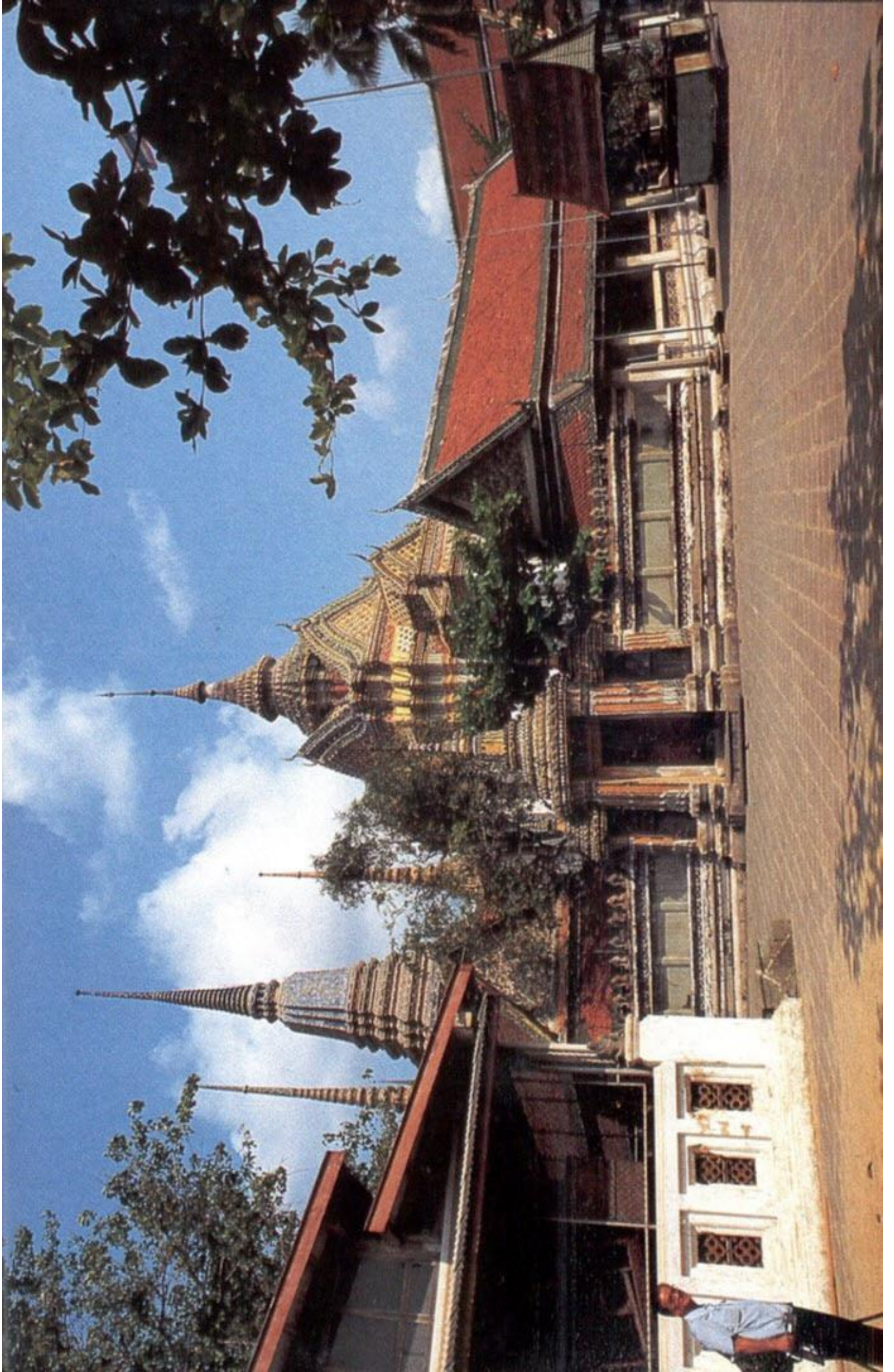

พระพุทธชินราช

วัดพระศรีมหาธาตุ, จังหวัดพิษณุโลก

PHRA BUDDHA CHINNARAJ

At Wat Phra Sri Maha That, Phitsanuloke Province.

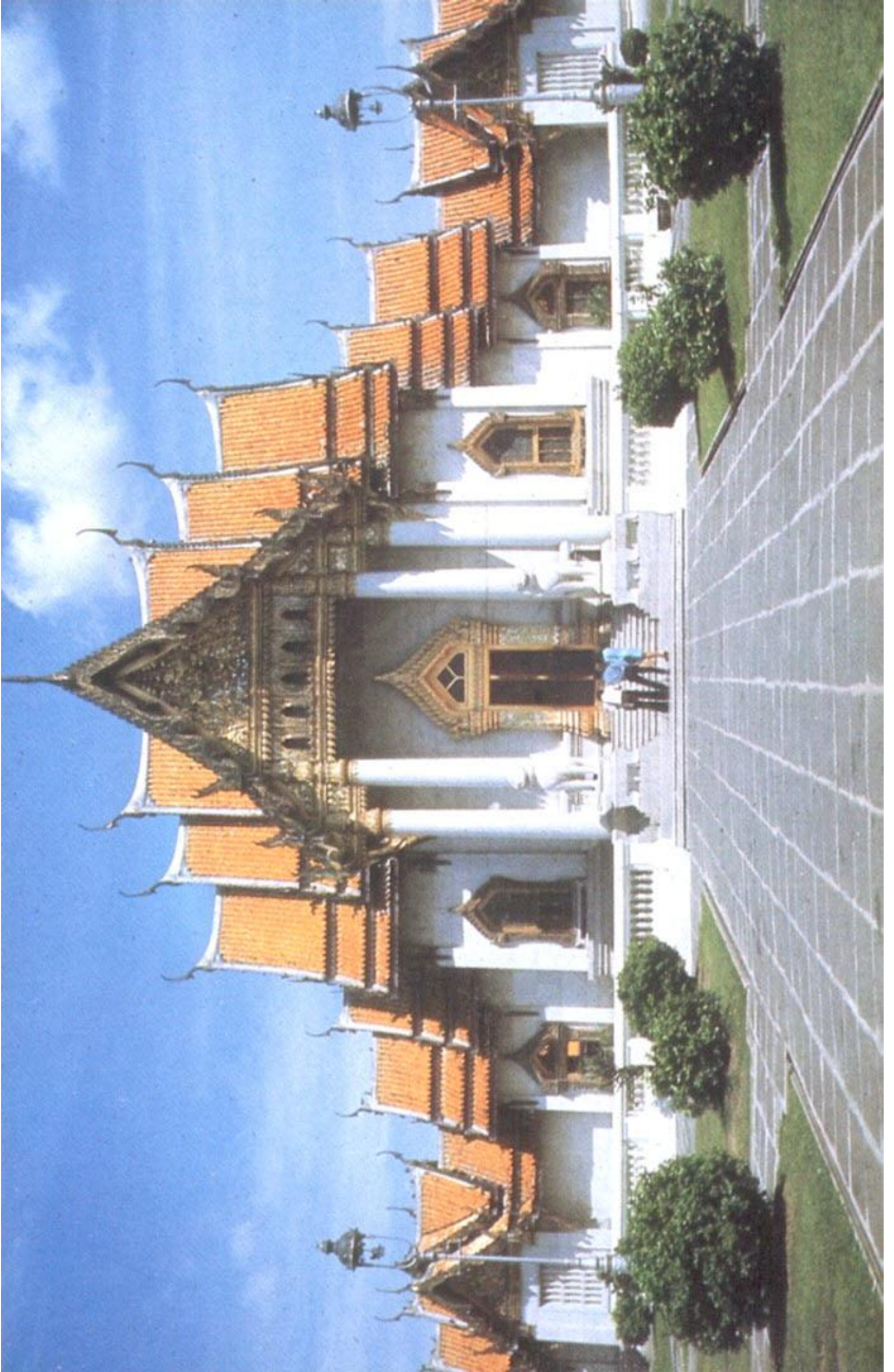
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

กรุงเทพมหานคร

WAT PHRA CHETUPHON VIMOLMANGKLARAM RAJWORAMAHAVIHARN

(WAT PHO; The Temple of the Reclining Buddha)

Bangkok.

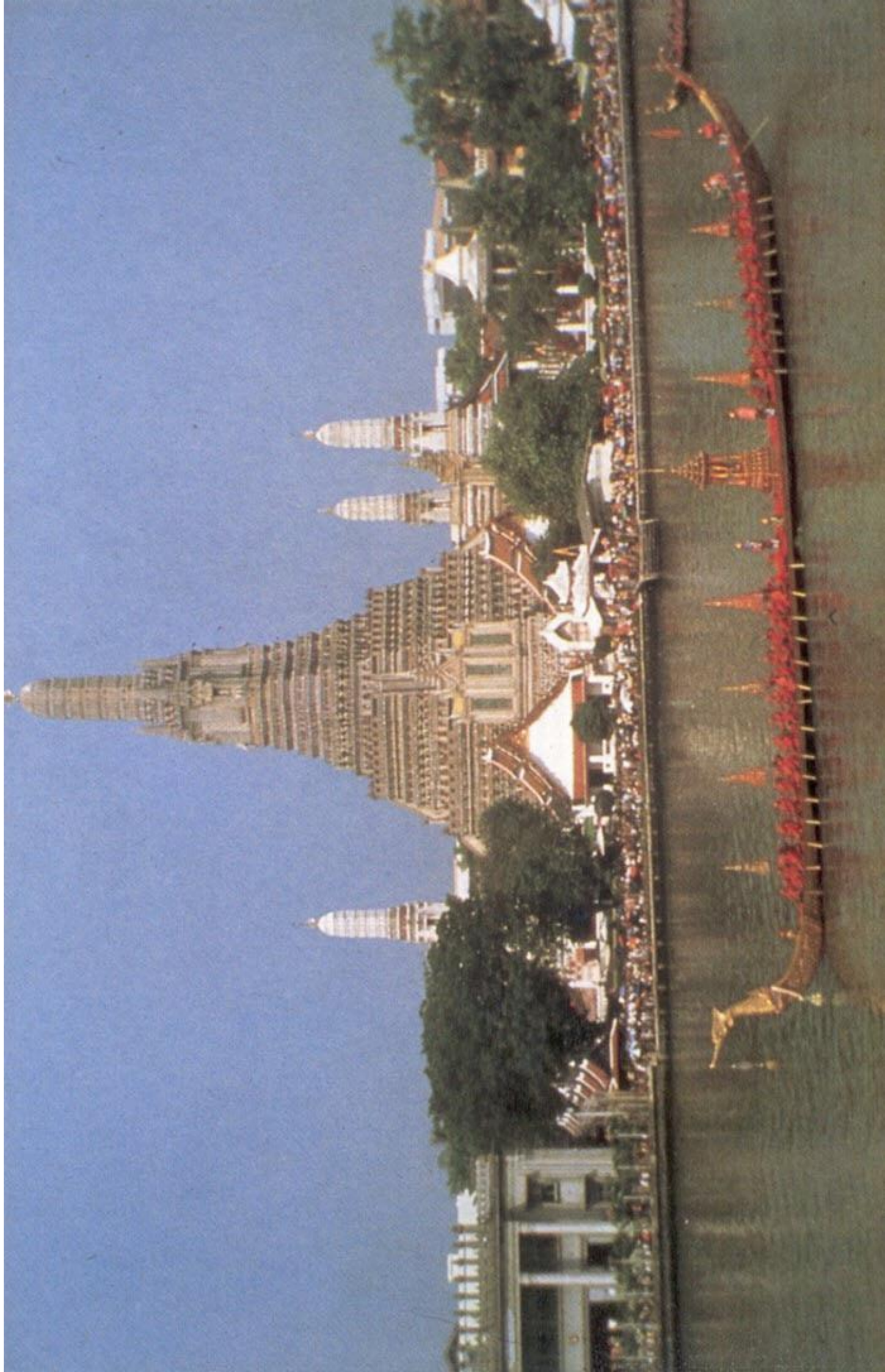

พระอุโบสถหินอ่อน

วัดเบญจมบพิตร, กรุงเทพมหานคร

THE MARBLE TEMPLE

At Wat Benchamabopit, Bangkok.

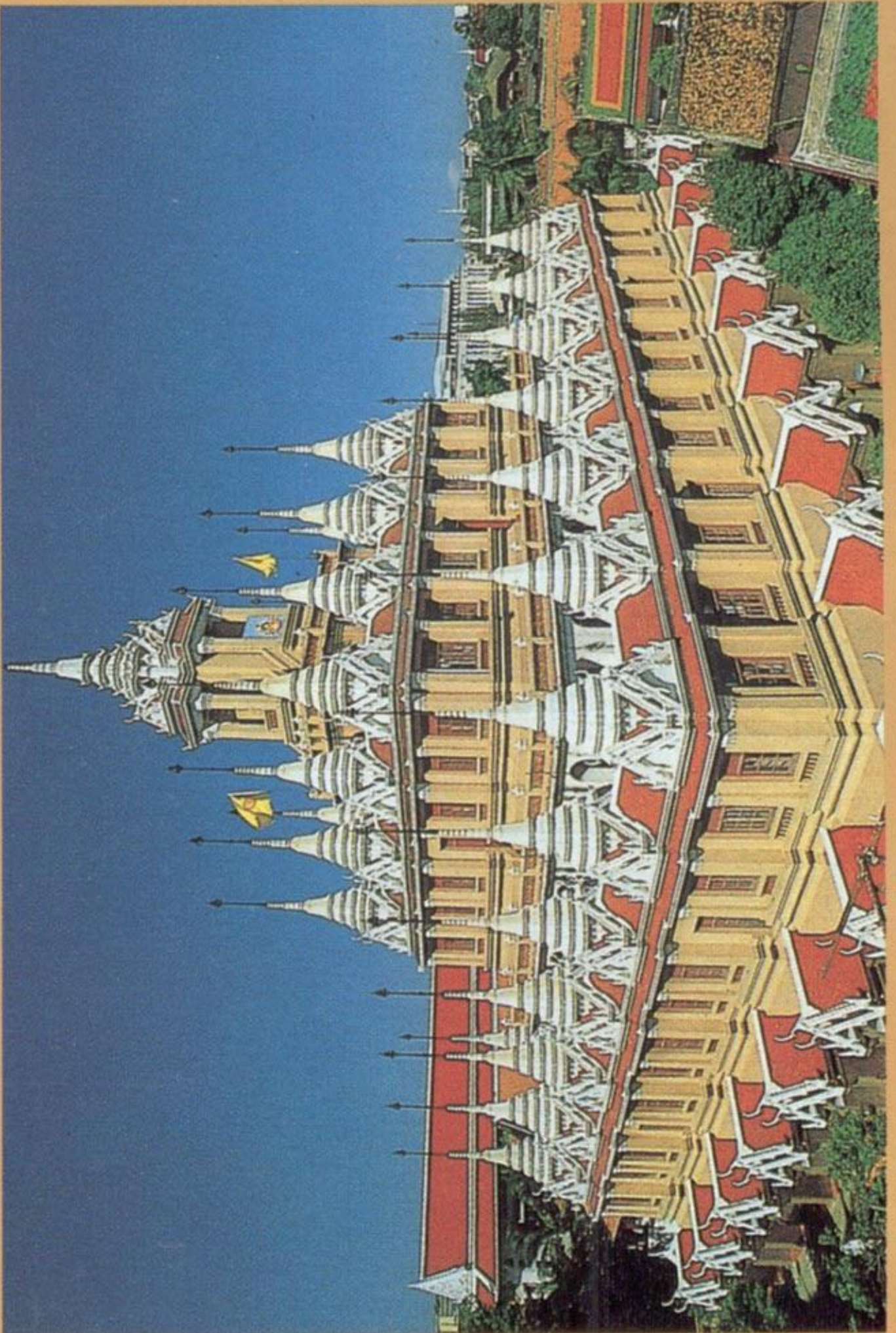

พระปรารักษ์

วัดอรุณราชวราราม, กรุงเทพมหานคร

THE PAGODA

At the Temple of the Dawn, Bangkok.

โลหะประสาท

วัดราชินีตศก กรุงเทพมหานคร

LOHA PRASART

At Wat Rajchanaddha, Bangkok.

วัดพระบรมธาตุ

จังหวัดนครศรีธรรมราช

WAT PHRA BOROMMATHAT

Nakorn Sri Thammarat Province